

Голас Радзімы

№ 17 28 красавіка 1994 г. Выдаецца з 1955 г.

(2367) Цана 100 рублёў.

"МЫ — ІНАКШЫЯ. І ВАЙНА ДЛЯ НАС БЫЛА ІНАКШАЙ"

ТАКІ ПУНКТ ГЛЕДЖАННЯ МАЕ НІЛ ГІЛЕВІЧ,
ВЯДОМЫ ПІСЬМЕННІК, ГРАМАДСКІ ДЗЕЯЧ,
ПАЛІТЫК. ГУТАРКУ З ІМ ВЯДЗЕ КАРЭСПАНДЭНТ
"ГОЛАСУ РАДЗІМЫ" ГАЛІНА УЛІЦЭНАК.

— Адна з адметнасцяў бягучага года — спаўняецца 50 гадоў, як Беларусь была вызвалена ад немцаў у другой сусветнай вайне. Паўстагоддзя. Паспела нарадзіцца і падцыц да парога старасці цэлае пакаленне. Большая частка сучаснага нашага грамадства наогул пра тую вайну ведае толькі з кніг, фільмаў, музейных экспазіцый. Як вам бачыцца, ці застаецца гэтае свята вызвалення па-ранейшаму, кажучы словамі вядомай добрай песні, "со слезами на глазах"?

Ці не высыхаюць гэтыя слёзы з цягам часу? Сёння нярэдка можна пачуць, што не варта наладжваць пышныя ўрачыстасці, на якія спатрэбіцца вельмі многа грошай, маўляў, лепей тыя грошы патраціць на лекі, матэрыяльную дапамогу тым жа ветэранам. Ці згодны вы з гэтым?

— Усякі боль у душы чалавечай з цягам часу патроху сунімаецца. Сціраецца паступова і вастрыня нашай памяці аб апошняй вайне. Падзеі, клопаты, згрызоты паваеннага часу — а гэта ж цэлага паўстагоддзя! — зрабілі сваё. Нават у тых, што прайшлі праз яе пекла самі, — душэўныя раны азываюцца ўсе радзей. А для ўсіх народжаных пасля вайны — гэта ўжо наогул

старонкі гісторыі, якімі трэба даражыць, як і ўсякай іншай легендарнай спадчынай народа. Асабліва іх у тым, што ніколі такой страшнай вайны не было і што памяць пра гэту, у адрозненне ад усіх ранейшых войнаў, нашмат даўжэйшая і балючэйшая...

Ці трэба адзначаць 50-годдзе Вызвалення Беларусі? Для мяне такога пытання не існуе. Успамінаю дзень прыходу "нашых" ("Нашы ідуць!") як адзін з самых шчаслівых дзён майго жыцця. Што было напярэдадні і ў той дзень перажыта — гэта ні з чым непараўнальна. Хіба што з успрыняццем весткі аб паміланні пасля прысуду да смяротнага пакарання. Калі б не вызваленне — надзей выжыць скоры не застаўся б зусім. І для кожнага з нас, беларусаў, паасобку, і для ўсяго нашага народа агулам. Апрача таго, што ішла вайна Айчынная, у якой нашы людзі штодзённа гінুলі ад рук захопнікаў-акупантаў, — усе шырэй разгортвалася на нашай зямлі вайна грамадзянская — беларусаў з беларусамі. На радасць ворагам Бацькаўшчыны, самі сябе знішчаць узяліся. З-за палітычных і класавых догмаў. Дык як жа не святкаваць Дзень Вызвалення — Дзень выратавання ад пагібелі?

[Заканчэнне на 3-й стар.]

ПАСХАЛЬНАЕ ПАСЛАННЕ

МІТРАПАЛІТА МІНСКАГА І СЛУЦКАГА

ФІЛАРЭТА,

ПАТРЫЯРШАГА ЭКЗАРХА ЎСЯЕ БЕЛАРУСІ

Хрыстос воскрес, смерть поправый,
и мертвыя воздвигнувый, людие,
веселитесь.

(Пасхальны канон, спеў 8).

УЗЛЮБЛЕННЫЯ Ў ГОСПАДЗЕ
ПРААСВЯЩЭННЫЯ
АРХІПАСТЫРЫ, ПАСТЫРЫ,
БАГАЛЮБНЫЯ ІНАКІ І ІНАКІНІ І
ЎСЕ ВЕРНЫЯ ЧАДЫ БЕЛАРУСКАЙ
ПРАВАСЛАўНАЙ ЦАРКВЫ!

З ВЯЛІКАЮ РАДАСЦЮ ВІНШУЮ ВАС
СА СВЯТАМ СВЯТАЎ —
ДНЁМ СВЯТОЙ ПАСХІ!

У гэтую дзіўную ноч мы зноў успамінаем аб падзеі, якая па сваім значэнні непараўнальна ні з чым. Роўных ёй няма ў гісторыі чалавечага роду, бо яна з'яўляецца цэнтрам гісторыі, яе сувязным звяном, без якога ўсё, што адбываецца, губляе сэнс. Гэтая падзея — Уваскрасенне Госпада нашага і Збавіцеля Ісуса Хрыста. Святуючы яго сёння, мы разам з Царквою пем: "Хрыстос воскрес из мертвых, смертию смерть поправ и сущим во гробех живот даровав!".

Якая радасць павінна быць у нашых сэрцах пры ўспаміне аб Уваскрасенні Хрыстовым! Гэта — наша агульнае свята, наша агульная ўрачыстасць. Бо ўсіх нас раней ці пазней чакае смерць... і вось, казваецца, што яе няма, што яна пераможана. І мы можам разам з прарокам Асіяй усклікнуць: "Смерть! где твое жало! ад! где твоя победа!" (13, 14). Ад гэтых словаў сэрцы ўсіх напалняюцца незямной радасцю, бо Уваскрасеннем Хрыстовым ісцінна пераадолена цемра, маркота і безнадзейнасць смерці.

Сапраўды, свяшчэнная і вартая радасці гэтая ратавальная і светазарная ноч, у якую Бесчакловае Свято ў плоці праззяла ўсім з гроба. Ці можа хто змерыць глыбіню цяперашняй радасці? Колькі прайшло стагоддзяў пасля Уваскрасення Хрыстовага, колькі змянілася пакаленняў, народаў і звычай, але гэтая свяшчэнная радасць заўжды аднолькава чыстая і невымоўная, яна бязмерна пераўзыходзіць усе зямныя радасці.

Пасхальны канон абвясчае гэтую радасць так: "Небеса убо достойно да веселятся, земля же да радуется, да празднует же мир, видимый же весь и невидимый: Христос бо восста веселие вечное" (спеў 7).

Гэтая радасць Зямлі і Неба вынікае ад усведмлення таго, што Хрыстос сшышоў у апраметную пекла, ззянем Сваіго бажства скрышыў вечныя заклёпы, што затрымлівалі там вязнікаў, і даў пераможную Сваю зброю супраць усіх сілаў ада — Жыватворны Крыж! З гроба ўваскрэсла Госпада занялася зара ўсеагульнага уваскрасення: "...ибо как во Адаме все умирают, так во Христе все оживут" (1 Кар. 15, 54). Не страшная цяпер і магіла, бо "поглочена смерть победою" (1 Кар. 15, 54), а яна ўчынілася цёмным пераходам да лепшага жыцця. Не абцяжарвае ўжо з набліжэннем да труны смутак адчаю, бо яснае Сонца праўды Сваімі найсвятлейшымі промянямі азарыла змрочны канец нашага зямнога шляху.

Радуюцца сёння грашнікі, бо з гроба Жыццядайніка праззяла благодаць уседаравання, усынаўлення і далучэння да Жыцця Вечнага! Радуюцца сёння пакутнікі, бо з гроба ўваскрэсла суцэльна ў пакутах, прыстанак і сіла ў журботах.

Радуюцца сёння бяднякі, бо з гроба адкрыты шлях да вечных багаў, якіх ні сэрца не можа адчуць, ні розум не можа ахапіць.

Радуюцца сёння з радасцю нашай і неразумнае стварэнне, бо і яно атрымала залог новага, лепшага жыцця!

Узлюбленыя! Сёння ўсе аднолькава знаюць духоўную радасць: і тыя, хто ведае

пісанні, і хто не ведае, вучоныя багасловы і невучоныя прасяцы, і нават маладасведчаныя отракі — апошнія, пры тым, не менш, калі не больш за першых. Хто ж і што ўчыняе гэты дзівосны ўсеагульны радасны настрой? — Невідочная благодаць, таямнічая прысутнасць на зямлі Самога ўваскрэслага Госпада, Які пажадаў, каб ніхто з нас не быў у журбоце і смутку.

І калі Ён, па Сваім бажэственным і найсалодшым голасе, з намі абяцаўся быць да канчэння веку, тым болей знаходзіцца з намі ў цяперашня дні Яго праспаўнення і перамогі над адам і смерцю!

Але як некалі Ён, пры дзвярах зачыненых явіўся смуткуючым Апосталам і даў ім мір і, як смуткуючым міраносцам, прамовіў: "Радуйцеся!" — і гэтымі жыватворнымі словамі напоўніў невысловаю радасцю сэрцы іх, так Ён, Найсалодшы Спасіцель наш, у гэтыя свяшчэнныя і ратавальныя дні нябачна знаходзіцца сярод нас і таямніча спавядае нам мір і радасць.

Праваслаўныя! Гэтая свяшчэнная ноч ёсць прадвесніца светазарнага дня ўсеагульнага ўваскрасення, пачатак будучай бясконцай нябеснае радасці. Бо што ўзвучаюць сабою нашы праваслаўныя храмы са сваімі благапелнымі аздобамі і свяшчэннаадзеяннямі, — як не самое неба і таямнічую прысутнасць тут нябесных сіл!

Што прадзнамяне сабой няспанне ў гэтую ратавальную ноч, гэтыя нязмоўчаныя славаплоў і хваласпевы ўваскрэсламу Спасіцелю, гэтыя частыя яўленні сярод нас свяшчэннаслужыцеляў у блскучых аддзеньнях, гэтае наша прадстаянне прастолю Алтара пры адчыненай царскай браме, — як не тую светлую і несканчальную рانیцу, калі веруючы народ разам з ангеламі і ўсім нябесным стварэннем будзе прадстаяць прастолю Божае славы, пакланяцца Царю вякоў, Які там увассядае, і нязмоўчна ўвассылаць Яму славу і чэсць (Апак. 19, 1-7).

А што прадвясчае сабой гэты заклік святой Царквы да адной толькі духоўнае радасці і веселасці, без усялякага напаміну пра нашы грахі і недахопы, і гэтае запрашэнне ўсіх нас без выключэння да ўзаемнага даравання і сяброўскага прывітання, — як не той райскі стан, калі "не будет ни плача, ни вопля, ни болезни" (Апак. 21, 4), калі не будзе ні злахітрыя, ні іткы, ні падману, ні нянавісці, ні варожасці, ні злосці, але будзе сярод верных адна найчысцейшая любоў і будзь "все одно во Христе Иисусе" (Гал. 3, 28).

Таму, узлюбленыя, у гэты спаўны дзень і гэтую светазарную ноч Уваскрасення Хрыстовага святая Царква запрашае нас да аднаго духоўнага захоплення і незвычайнай радасці, каб яшчэ тут, на зямлі, далучыцца бажэственнай вясялосці Царства Хрыстовага (Пасхальны канон, спеў 8).

Свяціся, свяціся, новы Іерусаліме — Царква Божая! Радуйся сёння і веселіся, душа хрысціянская! Насалоджвайся святлом бажэственным, што агарнула цябе ў гэтую свяшчэнную ноч! Не адводзь поглядаў тваіх з Віноўніка сённяшняй радасці — уваскрэслага Спасіцеля твайго, нясі Яму пераможныя спевы і пацвердзі вернасць Яму справамі міласэрнасці і любові!

Дарагая паства праваслаўная! Не азмрочым жа мы светлых дзён учынямі цемры! Будзем імкнуча да духоўных вышляў, на якія узваяла нас святая Царква, і чакаць, калі нябесныя ангелы і мы, зямныя вандроўнікі, разам збярэмся ў доме Аіца Нябеснага вечна святкаваць Пасху Божаю ратавальную! Амень!

ХРЫСТОС УВАСКРЭС!
ІСЦІННА УВАСКРЭС!

ФІЛАРЭТ,
МІТРАПАЛІТ МІНСКІ І СЛУЦКІ,
ПАТРЫЯРШЫ ЭКЗАРХ
УСЯЕ БЕЛАРУСІ.

Пасха Хрыстова,
1994 г., Мінск.

26-га красавіка споўнілася восем гадоў з дня катастрофы на Чарнобыльскай АЭС. Прапануем вам здымкі [заканчэнне фотарэпартажу на 4-й стар.] узнаўляюць моманты тых трагічных дзён.

...Са слязамі на вачах і болем у сэрцы пакідалі людзі наседжаныя месцы. Гэта жанчына пражыла ў роднай вёсцы больш за 70 гадоў. Чарнобыль забраў у яе ўсё: хату, нажытае за дзесяцігоддзі дабро, спакойную старасць, здароўе і надзею, што некалі вернецца на зямлю сваіх продкаў.

ПАДЗЕІ ЛЮДЗІ ФАКТЫ

ПРЭЗІДЭНЦІЯ ГОНКІ

ПАЧАЛАСЯ РЭГІСТРАЦЫЯ ІНІЦЫЯТЫЎНЫХ ГРУП

На чарговым пасяджэнні Цэнтральнай выбарчай камісіі рэспублікі, якое адбылося 18 красавіка, пачалася рэгістрацыя ініцыятыўных груп па збору подпісаў за вылучэнне кандыдатаў у прэзідэнты Беларусі. Пад нумарам 1 камісія зарэгістравана ініцыятыўная група, якая мае намер збіраць подпісы за кандыдатуру прэм'ер-міністра краіны Вячаслава Кебіча. У яе састаў увайшлі 3 920 чалавек на чале з генеральным дырэктарам ВА “Гарызонт” Аляксандрам Санчукоўскім.

Другой прайшла рэгістрацыя група па збору подпісаў за вылучэнне кандыдатам у прэзідэнты рэспублікі Васіля Новікава. У ёй налічваецца 3 041 чалавек. Трэцяй у спісе зарэгістраваных стала ініцыятыўная група, якая вырашыла збіраць подпісы за кандыдатуру былога Старшыні Вярхоўнага Савета Беларусі Станіслава Шушкевіча. У яе складзе — 1 420 чалавек. І, нарэшце, чацвёртай у гэты дзень Цэнтральная выбарчая камісія зарэгістравала ініцыятыўную групу колькасцю 2 734 чалавекі, якая будзе збіраць подпісы сярод насельніцтва за вылучэнне кандыдатам у прэзідэнты лідэра БНФ, народнага дэпутата рэспублікі Зянона Пазыняка.

РЫНАЧНЫЯ РЭФОРМЫ — ЗА ДВА ГАДЫ

У Нацыянальным прэс-цэнтры ў Мінску адбылася сустрэчка журналістаў з членамі ініцыятыўнай групы па вылучэнню Станіслава Шушкевіча кандыдатам у прэзідэнты.

Старшыня АДПБ Аляксандр Дабравольскі заявіў, што прэзідэнт на пасаду прэзідэнта павінен выклікаць перш за ўсё давер, паважаць закон, мець цвёрдыя дэмакратычныя прынцыпы і намер праводзіць эканамічныя рэформы, карыстацца міжнародным аўтарытэтам. Усе гэтыя якасці, паводле слоў Аляксандра Дабравольскага, уласцівыя Станіславу Шушкевічу. На думку Віктара Алампіева, стаўшы прэзідэнтам, Станіслаў Станіслававіч зможа гарантаваць няўхільнае выкананне Канстытуцыі, будзе ўмацоўваць суверэнітэт дзяржавы, забяспечыць умовы для эканамічных рэформ і стварэння сапраўды дэмакратычнага грамадства і, што не менш важна, ні ў якой сітуацыі не прыменіць сілу супраць грамадства і народа.

Удзельнікі прэс-канферэнцыі даволі падрабязна расказалі аб эканамічнай праграме свайго прэзідэнцтва, якая, паводле іх слоў, даць магчымасць ажыццявіць у рэспубліцы асноўныя рыначныя рэформы на працягу двух гадоў. Яе асновай з'яўляецца тэзіс аб тым, што незалежнасць дзяржавы і працітанне нацыі неаддзельныя.

ВАКОЛ ДАГАВОРА

ЦВЁРДАЯ ПАЗІЦЫЯ ПРЭМ'ЕРА

Вячаслаў Кебіч на сустрэчы з вялікай групай журналістаў падкрэсліў, што сёння любому чалавеку абсалютна ясна: без саюза з Расіяй немагчыма выйсці з крызісу, немагчыма палепшыць жыццё людзей. Калі ўсё грамадства спрабуе крытычна пераасэнсаваць трагедыю мінулага і зразумець сэнс рэальнага суверэнітэту, то тыя, хто называе сябе нацыянал-патрыётамі, жывуць у сярэднявечных ілюзіях. Вячаслаў Кебіч назваў дагавор з Расіяй адзіным спосабам захавання суверэнітэту Беларусі. Ён таксама выказаў ідэю правесці ў бліжэйшы час адкрытае пасяджэнне Прэзідыума Савета Міністраў з неабмежаваным удзелам усіх зацікаўленых і прадстаўнікоў друку, радыё і тэлебачання.

ЛІТВА—БЕЛАРУСЬ

ПАГАДНЕННЕ АБ ПЕНСІЁННЫМ ЗАБЕСПЯЧЭННІ

Літва і Беларусь падпісалі пагадненне на пяцігадовы тэрмін аб правах і гарантыях грамадзян у галіне пенсійнага забеспячэння.

Пагадненне прадугледжвае, што грамадзянам Беларусі, якія пастаянна пражываюць у Літве, пенсіі будзе назначаць і выплачваць Літва, і наадварот. Лічыцца, што гэта пагадненне эканамічна выгаднае для Літвы, таму што міграцыя ў Літву меншая.

Пагадненне ў Вільнюсе падпісалі міністр сацыяльнай абароны Літвы Міндаўгас Станкявічус і міністр сацыяльнага забеспячэння Беларусі Вольга Даргелёва. Бакі распрацоўваюць зараз дагавор аб супрацоўніцтве ў галіне працаўладкавання, які актуальны для грамадзян абедзвюх краін, якія пражываюць у пагранічнай зоне.

ПАГРОЗА ЭПІДЭМІ

АДОЛЬВАЕ ТУБЕРКУЛЁЗ

Эпідэмія туберкулёзу можа не абмінуць і Гомельшчыну, сцвярджаюць медыкі. Калі ў 1985 годзе колькасць выяўленых хворых з запущанай формай туберкулёзу складала 8,5 працэнта, то да 1994 года гэта лічба вырасла амаль у 1,5 раза. На думку медыкаў, адной з магчымых прычын распаўсюджвання захворвання стала рэзкае скарачэнне масавых прафілактычных аглядаў насельніцтва.

ПАМЯЦЬ

У Міжнародны дзень вызвалення вязняў фашысцкіх канцлагаў у мінскай сярэдняй школе N 137 адбылася традыцыйная сустрэчка былых непаўналетніх вязняў. Успаміны аб перажытым ніколі не пакінуць людзей, чыё дзяцінства прайшло ў няволі, за калючым

дротам. Іх радасцю быў выпадковы кавалак хлеба, іх шчасцем было тое, што засталіся ў жывых. І яны лічаць сябе ў даўгу перад памяццю сваіх ровеснікаў, якія бяследна зніклі ў лагерах равах смерці, у агні крэматырыяў. Пра гэта гаварылася на

адкрыцці новай экспазіцыі ў школьным музеі, прысвечаным былым малалетнім вязням. А створана яна сумеснымі намаганнямі Асацыяцыі былых непаўналетніх вязняў, вучняў і педагогаў школы пры падтрымцы беларускага фонду “Узае-

маразуме” і іншых спонсараў.

НА ЗДЫМКАХ: Вера АНТАНЕВІЧ прайшла цераз лагера Асвенцім, Дахау, Берхтэсгадэн. А было ёй тады пятнаццаць гадоў; група ўдзельнікаў сустрэчы былых малалетніх вязняў.

СУПРАЦЬ ЗЛАЧЫННАСЦІ

МІЛІЦЫЙСКИЕ АКЦЫ

Міністэрства ўнутраных спраў Рэспублікі Беларусь правяло шэраг шырокамаштабных акцый па барацьбе з усімі відамі злачыннасці ў рэспубліцы. У дні правядзення гэтых акцый большасць органаў унутраных спраў была пераведзена на дванаццацігадзінны рэжым работы, арганізаваны дадатковыя патрульныя маршруты з прыцягненнем сіл і сродкаў унутраных войск. Міністэрства абароны, грамадскасці. У выніку работнікам міліцыі ўдалося раскрыць 2 400 злачынстваў, выявіць больш тысячы злачынных замахаў у сферы эканомікі, затрымаць 2 600 злачынцаў.

ПЕРШЫЯ

РЭКАМЕНДАЦЫІ АД РАКФЕЛЕРА

Агародніцкі саўгас магілёўскай аграгандлёвай фірмы “Днепр” першым з краін СНД уключаны ў праграму фонду Рафелера на 1994 год. Спецыялісты гэтай добра вядомай у свеце арганізацыі па аказанню дапамогі ў развіцці сельскай гаспадаркі маюць намер абследаваць палі саўгаса і выдаць рэкамендацыі па вырошчванню гародніны. За выкананнем усіх агра-тэхнічных мерапрыемстваў яны будуць весці кантроль на працягу двух гадоў.

НА ГРАНІЦЫ

НЕЛЕГАЛЬНЫЯ МІГРАНТЫ

Аператыўнае падраздзяленне пагранвойск Рэспублікі Беларусь правяло чарговую паспяховую аперацыю па затрыманні нелегальных мігрантаў. На гэты раз спробу парушыць дзяржаўную мяжу зрабілі 22 грамадзяніны Індыі і Шры-Ланкі, якія прыбылі з Расіі і Украіны і мелі намер праз Беларусь, Літву, Польшчу і Германію папасці ў Галандыю.

Яшчэ знаходзячыся ў Мінску, азіаты былі ўзяты пад кантроль пагранічнікамі, якім удалося “вылічыць” і арганізатара перапраўкі нелегалаў за мяжу. Ён, дарэчы, узяў за перапраўку па 3 тысячы долараў ЗША за чалавека. На трох аўтамабілях індусы і ланкійцы былі дастаўлены да граніцы з Літвой каля вёскі Селюкі Ашмянскага раёна, дзе і былі затрыманы пагранічнікамі.

РЭЖЫМ ЗОНЫ

Услед за Брэскай вобласцю і на тэрыторыі Гродзеншчыны на беларуска-польскім участку граніцы ўстаноўлена пагранічная зона. Рашэннем аблвыканкома зацверджаны таксама пералік пасялковых, сельскіх Саветаў і населеных пунктаў, у межах якіх яна праходзіць. Пагранічным войскам пакінуты ў бестэрміновае карыстанне раней адведзеныя зямельныя ўчасткі ў межах 800 метраў ад лініі дзяржаўнай граніцы да лініі праходжання інжынерных збудаванняў, а таксама зямельныя ўчасткі, на якіх размяшчаліся іх інжынерныя загароды і іншыя аб'екты.

Гэтым жа рашэннем аблвыканком устанавіў на граніцы з Літвой пагранічную паласу шырынёй ад 200 да 500 метраў, уключаючы тэрыторыю пунктаў пропуску праз яе.

КАНТРАБАНДА

ГЕРАІН У ДЫПЛАМАЦЕ

Бліскуча праведзена аперацыя па затрыманні буйной партыі наркатыкаў. 2 кілаграмы герайну было знойдзена ў злачынцаў у звычайным на выгляд дыпламаце, спецыяльна абсталяваным у заводскіх умовах такім двайным дном, якое дае магчымасць схваць наркатыкі ад прамяню спецыяльнага апаратуры, якая прымяняецца на граніцы і ў аэрапортах. Гандляроў смяротным зямлем удалося ўзяць з доказамі злачынства ў момант перадачы тавару з рук у рукі.

Надзвычайна неясна раскрытага злачынства ў тым, што ў даным выпадку размова ішла не толькі аб прывычным ужо транзіце наркатыкаў праз тэрыторыю нашай рэспублікі, але і аб спробе арганізаваць сістэму іх збыту ў Беларусі.

ВЕСТКІ АДУСЮЛЬ

ДА 131 тысячы гектараў з 205 тысяч скараціцца сёлета плошчы пад бульбай у грамадскім сектары — калгасах і саўгасах. Няма збыту бульбы за межамі Беларусі.

ЗА ПЕРШЫ квартал 1994 года на мытных было канфіскавана 650 тон хлебабулачных вырабаў, 145 тон малака і малочнай прадукцыі. Гэты тавар нелегальна вывозіцца на рынкі ў асноўным расійскіх гарадоў.

НЕ ЗНАЙСЦІ канверта ў паштовых канторах Віцебшчыны. У гады “едзінога Саюза” яны вырабляліся на расійскіх фабрыках Дзяржзнака і ў Рызе. Цяпер гэта — за дзяржаўнай мяжой, а старыя запасы канвертаў скончыліся.

ПРЭЗІДЫУМ Вярхоўнага Савета Беларусі прыняў рашэнне пабудаваць у Мінску дом-гасцініцу парламента рэспублікі. У яго 200 нумарах-кватэрах будзе жыць дэпутаты, якія маюць намер працаваць на пастаяннай аснове.

ІМЕМ Пятра Алеянікава названа адна з вуліц Шклова. Такім чынам землякі ўвекавечылі памяць аб вялікім кінаакцёры, які нарадзіўся ў вёсцы Крываль на Магілёўшчыне. Пётр Алеянікаў, якому цяпер споўнілася 6 80 год, вядомы шырокаму гледачу па кінафільмах “Сямёра смелых”, “Трактарысты”, “Вялікае жыццё”, “Непераможныя” і іншых.

КОЛАСАВАЙ “Дрыгве”, якая выйшла ў свет 60 год назад, была прысвечана вечарына ў Доме літаратара ў Мінску. Пра твор і легендарнага дзеда Талаша расказвалі навукоўцы, літаратары, артысты. Прысутнічалі сыны Якуба Коласа. Старэйшы, Даніла Мішкевіч, падзяліўся ўспамінамі пра народнага песняра.

Кіраўніцтва і калектыў Беларускага таварыства “Радзіма”, рэдакцыя газеты “Голас Радзімы” выказваюць глыбокае спачуванне Старшыні венскага таварыства “Родина” Алісе Эдуардаўне КУХАР з выпадку заўчаснай канчыны яе сына АЛЯКСАНДРА.

**[Заканчэнне.
Пачатак на 1-й стар.]**

Што ж да пышных урачыстасцяў... Спрабую ўявіць — і сумна робіцца: зноў на першым плане будучы ўсе тыя ж бліскучыя пенсіянеры-генералы (армейскія і цывільныя) — адны і тыя ж, якія даўно надакучылі простым людзям сваім бясконцым мільганнем на экранах... А тыя, што гнілі і мёрзлі ў акопах, што дажываюць — інвалідамі, хворымі — у вёсках, у “хрушчоўках”, у дамах састарэлых, — яны ж не прымуць удзелу ў пышных урачыстасцях! Вось калі б і ў прэзідыумах, і ў залах, і на экранах, і ў друку, і на дэманстрацыях, і на мітынгх былі на першым плане менавіта гэтыя героі вайны, — невядомыя, непрызнаныя, безгалосныя, схварэлыя... Але ж гэтага не будзе, таму што пышныя ўрачыстасці рыхтуюцца бліскучымі ветэранамі — для саміх сябе. А можа, на гэты раз карціна памянецца? Пабацьчы. Бо іначай — сапраўды, лепш пусціць “святочныя” грошы на лекі і гасцінцы інвалідам, хворым і ўбогім старым.

— Чым можна растлумачыць нярэдка правы скептычных адносін з боку часткі грамадства да ветэранаў Вялікай Айчыннай? Ці толькі справа ў адпаведнай ідэалагічнай “апрацоўцы”? Якія пачуцці і думкі выклікаюць у вас выказванні моладзі накшталт: “Лепей бы нас не вызвалілі, то пілі б сёння таннае баварскае піва”?

— Пачну з канца. Агідна і сорамна чытаць такое. Сорамна і за тых маладых, і за нас старэйшых, і за нашу грамадства. Гэта — крайняе апушчэнства, распад і дэградацыя; гэта тое, што паза ўсякай маральлю, ад чаго не толькі сорамна, але і страшна. Страшна за будучыню Беларусі: у чьіх руках яна можа апынуцца! А матарам таннага піва скажу рэзка: няшчасныя наіўныя прастакі! Не пілі б вы піва, а пілі б смярдзючае пойла з нямецкай ражкі — як рабочыя жывёліны. Калі б наогул паявіліся на свет, што вельмі сумніўна, бо паводле гітлераўскага плана “Ост” зусім не прадгледжвалася, каб вашы бацькі і затым вы жылі на гэтым свеце. Ну хоць гэтыя элементарныя рэчы трэба ведаць усётакі, будучы чалавекам і грамадзянінам суверэннай дзяржавы? Ніякі Гітлер піва — у сэнсе: добрым жыццём — не забяспечыць. Дабрабыт для сябе мы можам стварыць толькі самі, толькі мазольнай працай — у свабоднай незалежнай краіне, пры разумнай і мудрай дзяржаўнай уладзе. Вось пра гэта і трэба сёння думаць — пакуль не позна. Пакуль не знайшоўся новы Гітлер — з ражкаю пойла.

Чым растлумачыць непавагу многіх грамадзян да ветэранаў вайны? Вялікае пытанне, доўгі адказ. Ёсць грамадзяне, якія наогул нічога, апроч сваёй прыхамаці ды “зялёных”, не паважаюць. Але ж не толькі гэтых вы маеце на ўвазе. Прычына прычын — закладзеная ў самой грамадскай сістэме агульная непавага да чалавека. Адсюль і непавага да сваёй уласнай краіны, да яе гісторыі, да сваёй мовы і культуры, звычайна і традыцый. Адбылося зрушэнне саміх асноў грамадскай маралі. Верх узялі прымітыўны прагматызм і бездухоўнасць. Вельмі многімі страчана абавязковае для нармальнага чалавека разуменне элементарных маральных ісцін. У вядомым спектаклі “Трыбунал” родныя дзеці садзяць бацьку у мяшок — каб аднесці і ўтапіць яго ў рацэ. А ўся зала глядзіць і заходзіцца ад рогату — замест таго, каб заплакаць перад гэтай безданню амаральнасці. Дык якой вы хочаце павагі да ветэранаў, калі роднага бацьку можна вольна гэтак? Дзякуючы хлусні, несправядлівасці, казёншчыне, той самай пышнасці для бліскучых, адбылася ў пэўнай меры дыскрэдытацыя самога падзвігу народа ў Вялікай Айчыннай. А адпаведная ідэалагічная “апрацоўка” таксама мела мес-

ца, але глебу для яе мы стварылі самі.

— Адпаведна з боку старэйшых можна пачуць: новае пакаленне не паважае ветэранаў, не шануе памяць. Але ж гэтае новае пакаленне не звалілася з Месяца, яно народжана і выхавана тымі, хто цяпер прад’яўляе да яго прэтэнзіі. Ці не атрымліваецца ўсё згодна з вядомай прымаўкай: што пасееш, тое і пажнеш?

— Бясспрэчна, толькі так і трэ-

пасяваенны падзел на “чыстых” і “нячыстых”. Іначай, на многа прасцей успрынялі заканчэнне вайны ў Германіі. “Нас, немцаў, разграмілі. Мы вінаваты — усе. Мы пайшлі за ашалелым фюрэрам. Усе — атрымалі балючы ўрок. Усвадомім гэта — і за работу, за справу. Хто больш вінаваты, хто менш — такой бяды. Трэба працаваць, аднаўляць гаспадарку. Жыццё на двары. Дзец надраджаюцца”. Так было — у Гер-

маніі яму на падворак: ты зганьбіў сваё імя! Пра які ж тут ранг нацыянальнага героя можна гаварыць? Перад чалавецтвам стаяла задача — знішчыць чуму фашызму. Гэта было гапоўнае.

Трагедыя беларускіх калабарантаў (маю на ўвазе ідэйных, а не банальных, як вы кажаце) — гэта частка трагедыі ўсяго нашага народа. Як ім, святым беларусам, цягам дзесяцігоддзяў балела за лёс Баць-

каў, з нашымі гарадамі і вёскамі, наколькі яны скарацілі наш таленавіты народ і ў што гэта зноў жа для нас, беларусаў, абярнулася, — дык не аб параўнанні іх “заслуг” мы павінны думаць, а аб тым, што ж гэта за доля наша такая, чаму гэта мы праз усю сваю гісторыю мусім такое цярдзец і ці не пара нам нарэшце ўсім згуртавацца, каб раз і назаўсёды з такою доляй пакончыць?

— Ахвяры другой сусветнай вайны. Каго вы адносіце да іх? Як ставіцеся да таго, што мёртвыя ўсе роўныя?

— Усе, што загінулі, — усе ахвяры вайны, бо калі б не вайна — засталіся б жывымі не толькі людзі добрыя, слаўныя, светлыя, але і нягоднікі, што сталі здраднікамі і шчыравалі на акупантаў. Калі б не вайна — хто б ведаў, што яны — нягоднікі?

На самым пачатку акупацыі ў нас, у суседняй вёсцы, акружэнцы забілі немца. Для нас ён — вораг, а для яго сям’і? І сям’я ў сорок трэцім годзе забрала і перавезла ў Германію яго прах. Перад Богам мёртвыя ўсе роўныя. Перад людзьмі і перад памяццю людскою — так не бывае. “Сабаку сабачая смерць!” — неаднойчы чытаў я тады ў партызанскіх лістоўках. Вось магіла нелюдзязбойцы, вярдака, чые рукі па локці ў крыві, хто расстрэльваў, паліў, вешаў нявінных людзей. Што ж я павінен быць перад ёй паклоны, ушаноўваць яго памяць, яго імя? Ну, выбачайце! Спакон веку так не было на нашай зямлі. Вярдакаў-збойцаў людзі пракліналі, а не ўшаноўвалі. І ў гэтым была выява высокай маральнасці народа. І школа грамадзянскай годнасці для маладых пакаленняў.

— Лёс, які напаткаў Беларусь у другой сусветнай вайне, такі ж, як і лёс Украіны, Расіі. Славянскае адзінства — не проста словы. А з вашага пункту гледжання, ці існуе адметнасць у ваенным лёсе Беларусі? Чым застанецца Вялікая Айчынная ў гісторыі нашай Бацькаўшчыны?

— Калі ідзю славянскага адзінства разглядаць у кантэксце другой сусветнай вайны — дык трэба гаварыць не толькі пра рускіх і ўкраінцаў, але і пра палякаў, сербаў, слаўнцаў, балгараў, чэхіў і іншых. У кожнага з гэтых народаў свой ваенны лёс. У беларусаў — таксама, хоць ёсць і шмат агульнага з іншымі. Пра яго адметнасць я ўжо па сутнасці сказаў. Дадам толькі вось што. Беларусь была так пакрыўджана — як народ, як нацыя, што, здавалася б, менавіта яна найбольш павінна была паставіць Гітлеру служак, даць калабарантаў... А дала — найменш. Гэта — да пытання, ці ёсць нам чым ганарыцца перад людзьмі і народамі.

Вялікая Айчынная вайна абярнулася для нас, для нашага лёсу нечуванай трагедыяй. Яна застанецца самай трагічнай старонкай у гісторыі Беларусі. Колькі загінула ў ёй нашага народу! І вядома ж — лепшага. Як аслабеў і збяднеў у выніку наш нацыянальны генафонд! А якія панеслі страты ў тэрыторыях! Колькі этнічна беларускіх земляў адабраў у нас і аддаў суседзям крывавае крамлёўскае тыран! А колькі беларусаў пасля вайны выехала з Беларусі — у Калінінградскую вобласць, у Карэлію, у Данбас, у Казахстан, у Польшчу! Мільён! Ці нават з гакам? А яшчэ колькі іх везлі гвалтам — у Сібір і на Калым!.. Затое — колькі панаяхала за той жа час рознага народу да нас, каб пазаміцца тут пасады і папераводзіць усе ўстановы і школы з беларускай мовы на рускую!.. О, Божа прасветлі! Ці бачыў ён усё гэта! І аднак жа мы ацалелі. І дажылі да незалежнасці. А таму і ўрок з ўсяго гэтага можа быць толькі адзін: значыць, сілы не пакінулі нас, воля і дух не зломленыя, і мы, у клопатах пра нашу незалежнасць Бацькаўшчыну, абавязаны апраўдаць усе пакладзеныя на яе алтар ахвяры і страты.

“МЫ — ІНАКШЫЯ. І ВАЙНА ДЛЯ НАС БЫЛА ІНАКШАЙ”

ба на гэта глядзец: што пасеялі — тое і пажынаем. Уземаадносіны пакаленняў складваюцца ці не складаюцца перш за ўсё па віне старэйшых. Крануся толькі аднаго аспекту праблемы. Вось сёння многія ветэраны, асабліва з бліскучых, крыўдзяцца на маладых, што тыя не шануюць памяць гадоў вайны, іх подзвігі, дарагія для іх даты і святы. Справядліва нібыта. Сапраўды — старым заслужаным людзям крыўдна. Але дазвольце спытаць: а чаму вы, паважаныя дзяды, патрабуючы ўшанавання знамянальных дат аднаго стагоддзя, не ўшаноўваеце вялікі свяшчэнныя даты падзей, што мелі месца на нашай зямлі за ўсё дзесяць стагоддзяў? Чаму вы не даеце прыкладу пашаноўных адносін да ўсёй шматпакутнай гісторыі народа? Чаму ні адзін з вас у зале Вярхоўнага Савета не выступае ў абарону незалежнасці Беларусі? У абарону правоў беларускай мовы як адзінай дзяржаўнай? Чаму ніхто з вас публічна не карыстаецца гэтай мовай? А гэта ж тое, што сёння найбольш хвалюе маладых, чым сёння жывуць новыя пакаленні. Дзе ж ваша мудрасць, выбачайце?

— Гераізацыя Вялікай Айчыннай вайны ў савецкія гады была аксіомай. Яе вымагалі ад літаратуры, мастацтва, ідэалогіі наогул. Гэта добра ці дрэнна, на ваш погляд?

— Вайну, як і жыццё наогул, трэба адлюстроўваць у літаратуры і мастацтве праўдзіва. Тады ў гэтым адлюстраванні будзе ўсё: і гераічнае, і трагічнае, і камічнае. Хоць нават і ў самым камічным на вайне я неадменна бачу трагічнае — трагедыю чалавека. Для чалавека, для сям’і, для народа вайна — гэта перш за ўсё трагедыя. Гэта — боль і пакуты, пажары і зруйнаванні, холад і голад, кроў і смерць. Усякая ідэалагізацыя вайны — гэта тое, што, на маё разуменне, разыходзіцца з маральлю. Калі б вайна была нечым іншым, а не бядой-горам, не трагедыяй, — чаго б усе народы Еўропы так чакалі яе заканчэння і ўсталявання міру?

— Перамога над фашызмам — адна з гуманістычных вяршынь у гісторыі чалавецтва — была жорстка ідэалагізавана, пасля яе пачалася суровае размежаванне людзей на “чыстых” і “нячыстых”. Сёння ў гэтым вінавацаць той час. Але ж занадта ўжо крывавай была тая вайна, таму, магчыма, усё, што здарылася пасля вызвалення, несла аб’ектыўны характар?

— У вайне выпрабавуўся чалавек. Розныя людзі прайшлі яе па-рознаму і выйшлі з яе рознымі. Так, яна была для нас страшна крывава, так, нашы страты ў вайне жахлівыя, — адсюль і крыўда, і боль, і многія іншыя яе паследкі. Адсюль і

маніі. У нас — іначай. Бо мы — інакшыя. І вайна для нас была інакшая. Мы — абараняліся. Якое б яно ні было — мы абаранялі сваё жыццё. Ад чужынцаў-захопнікаў. А ці ўсе абаранялі? Ці сёй-той сядзеу ў запечку? Ці, больш таго, сёй-той дапамагаў немцам? Мы і да сёння на гэта глядзім прыдзірлівым вокам. Не супакоіліся. Да такой ступені набалела нам. І так ужо, відаць, мы, беларусы, ад Бога створаны. Не церпім несправядлівасці. Нейчага жыцця не па заслугах. Напрыклад, “нячыстых” перад імем Радзімы.

— На працягу ўсяго XX стагоддзя адным з галоўных, а хутчэй найгалоўнейшым пытаннем на Беларусі была праблема станаўлення яе дзяржаўнасці. Самым непасрэдным чынам яна ўплывала і ў канву падзей другой сусветнай вайны: беларускія калабаранты тлумачылі сваё супрацоўніцтва з немцамі менавіта высакароднай мэтай далейшага стварэння незалежнай Беларусі. Але шмат у каго на гэты конт узніклі і узнікаюць сумненні. Дакументы таго часу сведчаць: на справе не так ужо і рэдка беларускія ўлады часоў вайны выгледзілі не столькі абаронцамі сваіх людзей, колькі банальнымі нямецкімі памагатымі. У сувязі з гэтым можна прыгадаць і наступнае. Адначасова са справядлівым абвінавачаннем бальшавікоў у тым, што яны сваёй палітыкай класавай барацьбы сеялі зерне грамадзянскай вайны, самі калабаранты займаліся тым жа самым, калі заклікалі вынішчаць партызанаў — сваіх жа суграмадзян, беларусаў. Як вы ставіцеся да таго, што людзей, якія ў вайну супрацоўнічалі з немцамі, сёння часам узводзіць у ранг ці не нацыянальных герояў?

— Пытанне вельмі складанае. Я ўжо сказаў: людзі ў вайне былі самыя розныя. І па самых розных прычынах многія трапілі ў лік калабарантаў і пасля апынуліся ў эміграцыі. З рознаю доляй віны перад сваім народам або зусім невінаватыя. Як, напрыклад, настаўнікі, якія вучылі дзяцей грамаце. Страх-боязь невінаватых зноў трапіць у сталінскі ГУЛАГ не зразумець нельга. Як і іх крыўду на зламаны лёс. Але ці вынікала з гэтага — абавязкова ісці да акупантаў на службу? Не вынікала, вядома. Можна было шукаць іншага выйсця. У гады другой сусветнай усявездмакратычны свет змагаўся супраць фашызму, і той, хто ў гэты час падтрымліваў Гітлера, дапамагаў Гітлеру, — той у вачах сучаснікаў накладаў на сябе кляймо ганьбы. І тут ужо нічога не зробіш — у кожнай краіне свету, уцягнутай у гэту вайну, было так. Лаўрэату Нобелеўскай прэміі калабаранту Кнуту Гамсуну абражаныя нарвежцы прыносілі і кідалі яго геніяльныя

каўшчыны — кроенай-перакроенай, бяспраўнай, зняважанай, асіміляванай, — гаварыць няма патрэбы. І яны нават ва ўмовах сусветнай бойні, хаосу і разладу наважылі хоць нешта зрабіць для адраджэння нацыянальнай самасвядомасці беларусаў, для пашырэння ідэі аб дзяржаўнай незалежнасці Беларусі, якую раней ці пазней, а трэба здабыць. Не думаю, што ўсе яны былі звышнаіўныя і верылі ў адраджэнне незалежнай Беларусі пад немцамі (ужо ж выпадак з тэлеграмай Вільгельму навучыў не верыць). Але яны хацелі скарыстаць магчымасць, каб зноў на ўвесь свет заявіць аб праве Беларусі на незалежнасць. Яны ведалі, якою дарагой цаной ім давядзецца заплаціць за гэта — калі не жыццём, дык ганьбай і пагардай суайчыннікаў. І заплацілі. Прычым, многія з іх загінулі ад рук саміх гітлераўцаў.

Як бачым, пытанне аб калабарантах на Беларусі мае іншае гучанне, чым у той жа Нарвегіі, ці ў Францыі, ці ў якой яшчэ еўрапейскай краіне. У гэтых, у еўрапейцаў, не было ў душы таго, што было ў беларусаў: страшэннага чорнага болю за ўсю шматвяковую кровавачувую гісторыю Бацькаўшчыны, за ўсё яшчэ не ажыццёўленую мару аб яе свабодзе і незалежнасці.

Ну, а тыя “банальныя памагатыя”, што служылі ў карных атрадах, што забівалі, палілі, знішчалі мірнае насельніцтва, — тыя ні пра якую незалежную Беларусь не думалі. Звычайныя рабаўнікі і збойцы, адкіды роду людскога. Пра іх гаварыць не варта.

— Здарэецца, параўноўваюць ролю немцаў і бальшавікоў на Беларусі. Ці лічыце вы такое параўнанне карэктным?

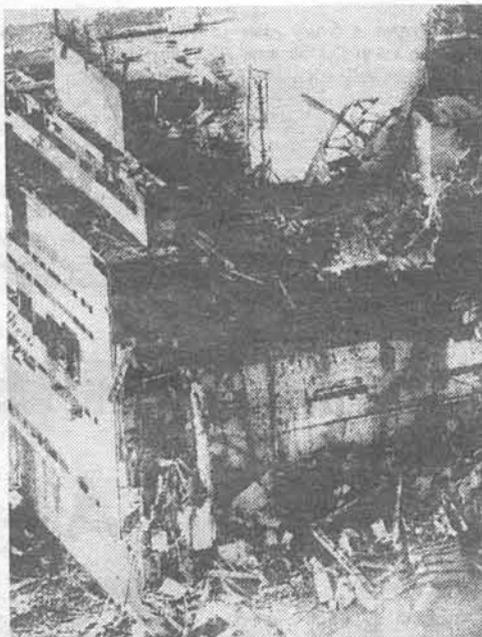
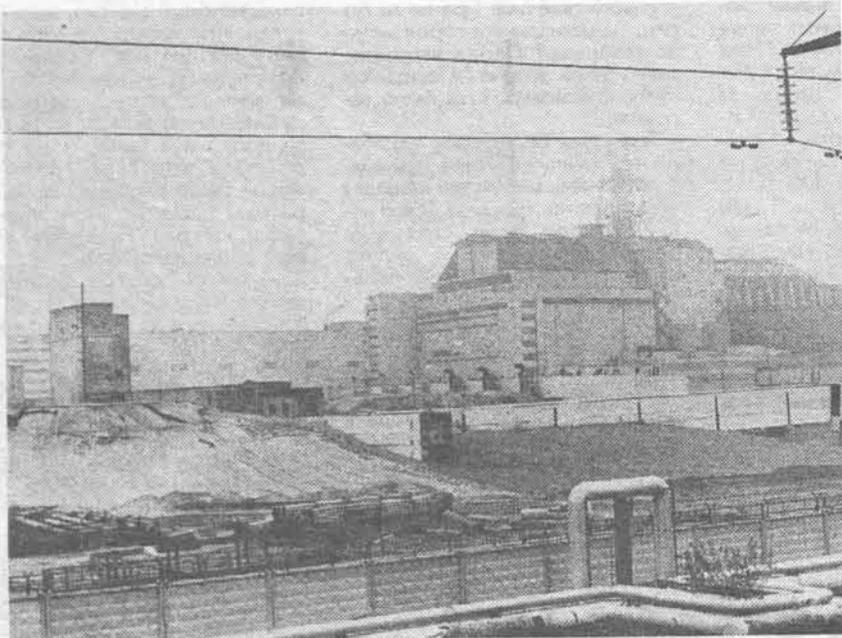
Яно не тое што некарэктнае — яно, па-мойму, цынічнае, гэта параўнанне. Хто больш, а хто менш зрабіў для Беларусі зла? Калі загінула больш людзей беларускіх — за семдзсят гадоў панавання бальшавізму ці за тры гады нямецка-фашысцкай акупацыі? А для чаго, скажыце, навошта гэта трэба параўноўваць? Ну, дапусцім, адны знішчылі беларусаў на сто тысяч, ці на трыста тысяч, ці нават на паўмільёна — менш. І што? Іх віна перад нашым народам меншая? І наш рахунак да іх павінен быць больш літасцівы? Гэта паводле якой жа маралі? Гэта якім жа судом судзіць? Калі мы ведаем, як “клапаціліся” пра Беларусь “калектывізатары” — і “інтэрнацыяналісты”, колькі самых лепшых, самых свядых яе людзей — сялян, інтэлігентаў, рабочых і службоўцаў — яны паклалі ў дол, выслалі на пагібель у тундру і ў што гэта для лёсу Беларусі абярнулася, і калі мы ведаем пра ўсе тыя жахі, масавыя крывавае расправы, якія тварылі на Беларусі фашысцкія выплодкі, і што яны зрабілі з нашай зям-

СВЕТ ПАСЛЯ ЧАРНОБЫЛЯ

Споўнілася восем гадоў, як адбылася гэтая трагедыя — адна з самых страшных па сваіх выніках у гісторыі чалавецтва. У людзей, асабліва тых, хто жыве ў зоне радыеактыўнага забруджвання, па-ранейшаму вялікая трывога за жыццё і здароўе — сваё, сваіх дзяцей. Навука пакуль не можа адзначна адказаць, што чакае нас заўтра, праз некалькі гадоў, тым больш праз дзесяцігоддзі.

“Свет пасля Чарнобыля” — II міжнародны кангрэс пад такой назвай праходзіць у Мінску. Праводзіць яго беларускі дабрачынны фонд “Дзесяць Чарнобыля” у садружнасці з няўрадавымі арганізацыямі і грамадзянскімі ініцыятывамі краін СНД, Еўропы, Азіі, Амерыкі і Канады. Больш за 120 чалавек з 16 краін прыбылі на гэты форум, каб абмеркаваць найактуальнейшыя праблемы, звязаныя з вынікамі катастрофы.

Сярод выступаючых — буйныя вучоныя, вядомыя палітычныя і грамадскія дзеячы. На пленарных пасяджэннях, у рабоце праблемных секцый абмяркоўваюцца навуковыя і глабальна-экалагічныя аспекты чарнобыльскай катастрофы, навукова-медыцынскія праблемы, вынікі і ўрокі міжнароднага гуманітарнага супрацоўніцтва па чарнобыльскіх праграмах. Асобна стаіць пытанне аб развіцці ядзернай энергетыкі і альтэрнатыўных крыніцах энергіі. Дакументы і рэкамендацыі, выпрацаваныя на прадстаўнічым форуме, несумненна, адыграюць сваю ролю пры распрацоўцы далейшых канцэпцый пераадолення вынікаў катастрофы.

Шыла ў мяшку не схаваеш. Што ні рабілі кіраўнікі былога СССР, каб утаіць сапраўдныя маштабы выбуху на Чарнобыльскай АЭС, людзі свету даведаліся ўсю праўду. І ў гэтым вялікая заслуга фотакорэспандэнтаў (прафесійных і аматараў), якія сваімі работамі стварылі дакументальную хроніку страшнай трагедыі. Прайдучы дзесяцігоддзі, а гэтыя дакументы застануцца грозным напамінкам новым пакаленням: якая бяда чакае цэлыя нацыі, калі ў той ці іншай краіне існуе безгаспадарчасць і безадказнасць.

НА ЗДЫМКАХ: адзеты ў саркафаг чацвёрты энергаблок ЧАЭС; гэты ж энергаблок пасля аварыі; у тыя дні спецыяльнымі растворамі мылі дахі і сцены дамоў. Не дапамагло...

Фота з фотатэкі Белінфарма.

З ГІСТОРЫІ ЎЗБУЙНЕННЯ БССР

№ 8

ВЫПСКА ИЗ ПИСЬМА
Т. КОЗЮРЫ К Т. УЛЬЯНОВУ
ОТ 2.XI.1926 Г.
№ 104

2. Вопрос о присоединении Гомельщины должен получить свое разрешение. Нужно сказать, что это дело дальше тянуть вредно. Гомельские патриоты настолько распоясались в своих методах защиты от возможной “оккупации” их губернии от БССР, что делают непозволительные вещи, доходя до искривления линии в национальной политике. Жажим, который сейчас применен в Гомельщине ко всему, что так или иначе связано с БССР и вообще с “белоруссами”, начинает давать нехорошие результаты в сторону развития шовинистических настроений и в особенности в части белорусской интеллигенции, работающей на Гомельщине. Я весьма опасюсь, чтобы все документы и материалы по этому гомельскому патриотизму не попали в руки наших врагов, что не исключено, благодаря участию в этой борьбе беспартийных групп.

Сейчас подбираю все документы по гомельскому патриотизму и буду ставить вопрос как по линии директивных органов, так и по линии НКВД. Нужно несколько разрядить атмосферу и кое-кого призвать к порядку, иначе для нас не исключены всякие сюрпризы. Постарайтесь, чтобы пока о Гомельщине в прессе наших друзей говорилось меньше.

Верно: (подпис неразборливо)
Далісана ўнізе фіялетавым чарнілам: т. Ульянов — беларус, советник нашего Полпредства в Варшаве.

№ 9
ВЫПСКА

2. Дальше я хочу обратить внимание НКВД на те недопустимые вещи, которые творятся в Гомеле, в связи с присоединением Гомельщины к БССР.

Заканчэнне.
Пачатак у №№ 15-16.

Ряд гомельских ответственных работников, занимающих руководящее положение в губернии и окружных организациях и настроенных против присоединения Гомельщины к БССР, проявляют исключительно горячий патриотизм гомельского прикуса, граничащий с искривлением партийной линии в политике и выходящий в форму узколобого русофобства и безобразия. Здесь есть факты: исключение комсомольцев из организации за белорусскую работу, угрозы оружием (наганом) беспартийному учителю со стороны работника нарбразза за то, что первый осмелился отстаивать свое мнение о необходимости увеличения белорусских школ, запрещение и рогатки белорусскому театру, гастролирующему сейчас на Гомельщине, в устройстве спектаклей на белорусском языке, запрещение чтения лекций о Белоруссии на Гомельщине (снята лекция тов. Игнатовского по истории, культуре и искусству Белоруссии) и т.д. Словом, пышный “букет” бюрократических мероприятий, среди которых “тащить и не пущать” занимает главное место. Усердие не по разуму. А главное, что милье наши товарищи в Гомеле дают массу документов и фактов, которые могут попасться в руки враждебных нам политически лиц — пражских и других белорусских кругов. Если они будут опубликованы в зарубежной печати, то эффект получится колоссальный. Гомельский патриотизм, объективно граничащий с враждебной деятельностью против СССР, нужно обуздать. Сейчас я собираю материалы и факты из “гомельской эпопеи”, которые в ближайшее время пересылаю в НКВД, с тем чтобы Коллегия на основании их предприняла необходимые меры, могущие успокоить расходившихся “беспардонных героев” Гомельщи-

ны, борющихся против оккупации Российской земли белорусским империализмом. Кроме того, этот же вопрос ставлю в авторитетных органах Минска. Верно: (подпис нрзбл.).
Далісана ўнізе ад рукі: Козюра — уполномоченный НКВД в БССР.

№ 10

ПРОТОКОЛ ЗАСЕДАНИЯ
КОМИССИИ ПОЛИТБЮРО
(ЦК ВКП(б)) ПО ВОПРОСУ
О ПРИСОЕДИНЕНИИ ГОМЕЛЬСКОЙ
И ЧАСТИ ПСКОВСКОЙ
ГУБЕРНИЙ К Б.С.С.Р.
ОТ 23.XI.1926 г.

Присутствуют: т.т. Косиор, Енукидзе, Киселев, Белобородов, Лебедь, Петерс, Криницкий, Адамович, Хацкевич (БССР), Заславский, Егоров (Гомель).

Слушали: Об установлении точных границ Белоруссии на основе решения П/бюро от 18.XI.26 г. (пр. N 68, п.7).
Постановили: 1. Присоединить Гомельский и Речицкий уезды Гомельской губернии в основном в существующих границах (включая и город Гомель) к Белоруссии.

2. Вопрос о возможности присоединения оставшихся трех уездов Гомельской губернии (Новозыбковский, Клиновский, Стародубский) к Брянской губернии передать на рассмотрение фракции Президиума ВЦИК'а.

3. Предложить фракциям Президиума ВЦИК'а и ЦИКа в двухнедельный срок оформить решение в советском порядке и опубликовать в печати.

4. Для разрешения всех вопросов хозяйственного и советского порядка, связанных с присоединением Гомельского и Речицкого уездов к БССР, считать необходимым создание паритетной комиссии из представителей ЦИК СССР, РСФСР и БССР.

5. Разрешить ЦК КП Белоруссии и Гомельскому Губкому информировать свои парторганизации о принятых решениях; оглашение в каком бы то ни было виде в печати допустить только после вынесения решения в советском порядке.

6. Присоединение парторганизаций Гомельского и Речицкого уездов и подчинение их ЦК КП Белоруссии провести после решения вопроса об остальной части Гомельской губернии.

7. Предложить Гомельскому Губкому не откомандировывать и не перемещать работников Гомельского и Речицкого уездов без согласования с ЦК КП Белоруссии.

Председатель: С.Косиор
Верно: Виноградов

№ 11

РЕЧЬ тов.ШВЕРНИКА (НА
ПЛЕНУМЕ ГОМЕЛЬСКОГО
ГУБКОМА, УКП(б))
4.XII.1926 г.
ФРАГМЕНТЫ)

Комиссия, ознакомившись на месте, установила, что разговорный язык этих уездов (Гомельскага і Рэчыцкага) беларуский с примесью русских слов. Комиссия также установила, что отношение населения к присоединению к Белоруссии отрицательное. Ячейки также подтверждали, что отношение населения к присоединению к Белоруссии резко отрицательное, но если будет решение ЦК, то они проведут решение ЦК в жизнь. Комиссия установила, что в экономическом отношении имеется некоторая зависимость Гомельской промышленности от Белорусской Республики в смысле заготовок и снабжения сырьем. Комиссии не было поручено Центральным Комитетом делать предложения, поэтому обвинение ее в пристрастии к Белорусской Республике неправильно.

Центральный Комитет решил считать доказанным, что население Гомельского и Речицкого уездов белорусское, и считает необходимым присоединить их к Белоруссии. ЦК не мог установить границ передаваемых уездов, передав этот вопрос на разрешение Комиссии. Остальная часть губернии, по всей вероятности, будет включена в Брянскую губернию.

Разрешая вопрос о присоединении к БССР двух уездов, ЦК не мог не учитывать того, что обслуживание белорусского населения не может быть поставлено в Гомельской губернии так, как это делает БССР.

Развитие национального самосознания среди белорусов даст быстрее им заинтересоваться советским строительством и принять более активное участие в этой работе.

Передача этих (промышленных) предприятий укрепит пролетарскую базу БССР.

Наконец, мы не должны упускать из виду политического значения этого вопроса. В то время как наши западные соседи всячески стараются придушить национальные движения своих меньшинств, стесняя возможности свободного национального их самоопределения, мы идем навстречу развитию экономического благосостояния БССР, расширению ее границ на Востоке до естественных этнографических пределов.

Здесь товарищи опасались национальной белорусской организации населения. ЦК не меняет курс, взятый КГБ(б) в вопросе белорусизации, но указал на те ошибки, которые имели место и которые будут исправлены, и боиться здесь, по-моему, нечего.

8. Постановление Президиума ЦВК БССР об даче Гомельскага і Рэчыцкага паветаў да складу БССР (Савецкая Беларусь, 1926, 9 снежня, N 280).

Гл. заўвагу пад N 7.

Публікацыя,
уступнае слова, заўвагі
Аляся ЛЯМЦЭВІЧА.

76-я ўГОДКІ БНР

СВЯТА Ў БУДЗЁННЫ ДЗЕНЬ

Перш чым распавясці аб гэтай імпрэзе, некалькі агульных заўваг, якія, на мой погляд, дапамогуць больш шырока зразумець сэнс і сутнасць яе.

Пачну з таго, што само рашэнне нацыянальна-культурнага таварыства “Белая Русь” аб правядзенні святкавання ўгодкаў абвешчання незалежнасці Беларусі ў Львове праходзіла не хутка і не аднагалосна. Сустрэліся два розныя погляды.

З аднаго боку, дзяржаўныя ўлады Рэспублікі Беларусь аніж не вызначыліся па гэтай даце. Сярод святочных дзён у законе яе няма, хаця яе ніхто і не забараняў. А калі няма дырэктывы зверху святкаваць, то гэта будзённы дзень. Далей, пры абмеркаванні прыводзіліся факты, якія сведчаць, што ў часы існавання Беларускай Народнай Рэспублікі, а таксама ў гады эміграцыі ўрада БНР, асабліва ў гады Вялікай Айчыннай вайны, было дастаткова памылкаў і кампраматы на дзейнасць урада БНР і яго дзеячаў. Таму лепей за ўсё, як мы і лічылі доўгія саветы гадзі, аб гэтым або па-чорнаму, або не так і не сям, маўчаць, і маўчалі. Хто не з намі, той супраць нас, а значыць — вораг. Вось і ўся логіка — разглядаць усе падзеі спрошчана і ў двух колерах. Мабыць у гэтым і хаваецца частка таго саўковага менталітэту, якім славіцца Беларусь. Гэта яна прыдбала і выхавала яго за шматвяковую гісторыю (залежную ад больш моцных суседзяў з Захаду і Усходу) існавання.

І яшчэ. Нешта вельмі кепскае творыцца з нашай памяццю, яна як у тых састарэлых людзей, якія добра памятаюць сваё дзяцінства і не могуць успомніць, што было ўчора. Ці ж можна жыць з такой логікай і з такой памяццю?!

І другое, як сведчыць сённяшняя гісторыя, прагалашаныя неаднаразова Дэкларацыі пра незалежнасць і суверэнітэт не даюць амаль аніякіх практычных падстаў для святкавання. Як пісаў А. Твардоўскі: “Обозначена в меню, а в натуре — нету”. Больш таго, у Беларусі, як і ў іншых рэспубліках былога Саюза, жыццё пагаршаецца, святла ў канцы тунеля не бачна, і любое свята, мякка кажучы, не зусім дарэчнае, каб не сказаць мацней. І ўсё ж перамог той пункт погляду, што немагчыма жыць без свята, якім бы яно ні было, тым больш, калі яно збераглося ў душах людзей і свеціць у будучыню. Мабыць так складзены беларус, як і іншыя людзі, што надзея на лепшую долю, памірае апошняй. Таму галоўным матывам свята была Незалежнасць як мара і надзея.

Цяпер некалькі фрагментаў самога свята ў Львове.

На сцэне Народнага Дома (колішні будынак Дома афіцэраў) дзяржаўныя сцягі Украіны і Беларусі, плакат “76-я ўгодкі БНР”, на сталае прэзідыума бел-чырвона-белыя гваздзікі, сімвалізуючыя наш сцяг, у зале беларусы Львоўшчыны і іх сябры. Гучаць гімны Украіны і Беларусі. Сын і дочка, патрыёты роднай Беларусі, якія зусім нядаўна апынуліся ў бліжнім замежжы, не згубілі свае карані, разам з прадстаўнікамі кіраўніцтва горада і вобласці, прадстаўнікамі іншых нацыянальнасцей шчыра вітаюць далёкую цяпер ад іх Радзіму. І, здаецца, гучыць купалаўскае: “А чаго ж, чаго захацелася ім? — Людзямі звацца...” У дакладзе прыводзяцца лічбы і факты далёкай гісторыі, але, ўгледзеўшыся ў залу не як у агульную масу людзей, а асобна ў твар і вочы кожнага чалавека, можна прачытаць значна больш.

Аб чым думае, што ўспамінае былі беларускі юнак з Магілёўшчыны, звал генерал-маёр запаса Кулікоў Сяргей Уладзіміравіч? Можна аб тым, як у дзесяцігадовым узросце, зведзены фашысцкі канцлагер яго, зморанага голадам, маці выносіць на ганак, каб абгарэць вясновым сонцам. Можна ўспамінае армейскія гарнізоны і сваю дарогу ад байца да генерала, па якой у сваім сэрцы ён пранёс “Мой родны кут, як ты мне мілы...”

Альбо ўгледзецца ў аблічча васьмі гага, ужо сівога, элегантнага, шляхетнага складу чалавека. Ён больш маўчыць, але зусім нядаўна львоўская газета “Поклік сумління” ў артыкуле “Наш доктар Матешук” расказала аб ім. Сын вядомага беларускага прафесара-хірурга, ён у 1940 годзе скончыў Віцебскі медыцынскі інстытут. З першых дзён вайны прымаў удзел у баях за Ліду, Мінск, Смаленск. Камандзір санітарнай роты. Затым трапіў у нямецкі палон і, як тады вялося, у спісы здраднікаў. За што і атрымаў 25 гадоў пакарання і гулагаўскі нумар А-1.81. Але і гэта не скарыла мужнага чалавека. Бо і там, у спецлагеры Інты, і пасля вызвалення васьмі гага амаль 50 гадоў сваім талентам і залатымі рукамі хірурга ратаваў жыццё людзям. Гэта аб ім пісаў вядомы ўкраінскі паэт, таксама былы катаржанін, Яўген Чарднічэнка:

**“Тоді, колі одвічний кат
Над намі меч Дамокліва зводэ,
З тобою ми, як з братом
брат
Син біпоруського народу.**

Напярэдадні свята ў праграме “Весткі з Беларусі” на львоўскаму радыё выступіла ўкраінская паэтка

Орыся Матешук. Яна шчыра прывітала беларусаў Львоўшчыны, нашу Бацькаўшчыну Беларусь з Днём незалежнасці. І як жа пераплецены долі асобных людзей і нашых народаў, калі за тую ж самую незалежнасць Украіны і Беларусі яна апынулася ў адным канцлагеры, у адной брыгадзе адбывала сваё пакаранне разам з нашай паэткай Ларысай Геніюш. Тут жа, у лагеры, аб’ядналі свае долі ўкраінская паэтка Орыся і наш беларус хірург Расціслаў.

А вось ужо ў фазе людзі з цікавасцю разглядаюць вышыванкі і макраме, ручнікі і малюнкі, скульптуры і вырабы з дрэва, усяго каля сотні твораў, прысвечаных нашай роднай прыродзе, жыццю і людзям Беларусі. А збоку, зусім непрыкметна, немаладая ўжо жанчына і яе чалавек. Гэта яны сваімі рукамі, рукамі сваіх дзяцей і ўнукаў стварылі гэты чуд. Знаёмца: нашы землякі з Гомельшчыны, былая настаўніца Ніаніла і Іосіф Ракаўчукі праз усё жыццё пранеслі і захавалі шчырую любоў да Радзімы.

Але вернемся ў залу, бо там на змену нашым украінскім сябрам, аркестру нацыянальнай гвардыі выйшаў цудоўны калектыў з Магілёўшчыны “Радаўніца”. Кожны нумар ансамбля прымаецца на “біс” і “браву”, і не толькі таму, што гэта высокае майстэрства, але і таму, што яны частка Бацькаўшчыны. На заканчэнне зала, стоячы, грукоча воплескамі... Тут ужо не патрэбны словы. Здарылася свята. Яно не скончылася і за сяброўскай вячэрай, дзе за добрай чаркай было аб чым пагаварыць, бо яшчэ доўга будзе жыць у сэрцах людзей. Яно засведчыла і тое, што Беларусь прачынаецца і жыве не толькі ў Беларусі, а ў сэрцах і душах беларусаў Галічыны.

Зразумела, што гэта не стэнаграма вечарыны, аб усім сказаць немагчыма, а дзе аб чым і не хочацца, бо свята ёсць свята, а каго гэта датычыцца, думаю, зразумеюць...

Але нельга не падзякаваць за добры чысловасць і дапамогу Радзе народных дэпутатаў Львоўскай вобласці, прадстаўніку прэзідэнта пана С. Давымуку, прадстаўнікам нацыянальна-культурных таварыстваў, асабліва калектыву “Радаўніца” і ўсім, без каго гэтага свята не атрымалася б.

**Барыс ЦІМОШЧАНКА,
старшыня нацыянальна-культурнага таварыства
“Белая Русь”.**
Украіна.

У БЕЛАРУСАЎ АРГЕНЦІНЫ

У далёкім аргенцінскім горадзе Абера жыве шмат нашых суайчыннікаў. Яны славяцца на ўсю Аргенціну не толькі сваёй працавітасцю і памяркоўнасцю, але і беражлівымі адносінамі да сваёй культуры і гісторыі.

Беларускую грамаду ў Абера, гэты асяродак не паказнага, а сапраўднага культурна-грамадскага жыцця, узначальвае Зянона Саўчук. І вельмі важна, што ў справах грамады прымаюць актыўны ўдзел не толькі людзі, старэйшыя годам, а і моладзь, якая цягнецца да лучнасці з радзімай бацькоў.

Кожную восень у гэтым горадзе на “Свята імігранта” збіраюцца з усёй краіны беларусы і украінцы, рускія і палякі, каб абмеркаваць справы і планы, пабачыць сяброў, прыняць удзел у спарбортных і конкурсах. І тут нашы браткі-беларусы вядуць рэй. Вось на гэтым здымку вы бачыце Алісію Жук — віцэ-прынцэсу на “Свяце імігранта-93”. Нашай прыгажуні ўручылі галоўны прыз у намінацыі “Лепшы нацыянальны строй”.

Трэба дадаць, што гэты цудоўны строй пры садзеянні таварыства “Радзіма” сшылі рукадзельніцы Прамысловага мастацкага камбіната ў Мінску.

Віншваем пераможцу і майстроў з узнагародай!

Аляксандр ГРУДНЕНКА.

МОЙ БОЛЬ І МАЯ ЎЦЕХА

Добры дзень, паважаныя спадары з “Голасу Радзімы”!

Вялікае вам шчырае дзякуй за газету, якую я атрымліваю рэгулярна. Тут у Латвіі вельмі дорага ваша газета, мая родная беларуская мова, усё тое, што звязвае мяне з Радзімай-Беларуссю.

У думках я заўсёды там, на сваёй Радзіме. Мроіцца мая вясачка Зарэчка на Віцебшчыне, рэчка Лучоса, якая працякае каля самай хаты. Зараз напэўна ўжо вясновая паводка. Як прыгожа там у гэты час!

Помніцца мне мае дзяцінства, дзядуля, які ў час зараджэння калгасаў быў першым старшынёй калгаса “Новае Зарэчка”. Удзельнік грамадзянскай і Вялікай Айчыннай войнаў, ён быў паважаны чалавекам у вёсцы, мой дзядуля Леванцэнк Харытон. Бабуля мая Леванцэнк Ксенія усё сваё жыццё адпрацавала даяркай у роднай вёсцы. Цяжка было тады, дапі ўручную, усё рабілі самі даяркі — ад даення кароў да раздачы корму. Але бабуля ніколі не скардзілася на свой лёс, заўсёды была добрай і вясёлай. Дзядулю і бабулю вельмі паважалі ў вёсцы.

Па сцяжыньцы бабулі пайшла і іх дачка — мая маці Багамольцава Вольга. Яна таксама ўсё жыццё адпрацавала даяркай. Зараз на пенсіі, выгадала плячэра дзяцей, якія разляцеліся ў розныя куткі былога Саюза. Бацька мой Багамольцаў Васіль быў трактарыстам. Многа жыло людзей у маёй вёсцы. На маёй памяці было аж 60 двароў, многа моладзі, спраўляліся вяселлі, свята, радаваліся жыццю, сваім поспехам, нараджэнню дзяцей. Зараз у маёй вясачцы жывуць адны старыя, стаіць усяго 15 хат, не стала ўжо маіх дзядулі і бабулі, не стала многіх, каго я добра ведаў, з кім я рос, а яны старыліся. Жывуць там яшчэ мае бацькі і родзічы, жыве там мая памяць, мой боль, мая ўцеха.

Часта слухаю па транзістары беларускае радыё, чытаю вашу газету, якую вельмі люблю, сустракаюся ў таварыстве беларусаў “Уздым”. Зараз нам пягчэй, у нас у Даўгаўпілсе адкрылася консульства Рэспублікі Беларусь. Часта сустракаюся з генеральным консулам Анатолем Жаўтоўскім. Нядаўна я прыняў сваё роднае беларускае грамадзянства.

Вось і ўсё. Прывітанне вам, спадары землякі-беларусы, ад нас усіх з Латвіі, дзе мы жывём, працуем, думаем пра вас, сумуем па родных мясцінах, па роднай мове, культуры, па ўсім. Хутка Першамай, у Беларусі гэта свята працы, вольны ўсё і віншваем вас з гэтым святам. Усяго вам добрага ў вашым жыцці.

На жаль, патышы адмянілі і Першае мая, і 8-е Сакавіка, і Дзень Перамогі. Зараз у іх свае свята, якія не радуюць нас, мігрантаў.

З павагай да ўсіх

Васіль БАГАМОЛЬЦАЎ.

АКТ 25-га САКАВІКА Ў СІДНЕІ

Урачыстае святкаванне 76-х ўгодкаў гістарычнага абвешчання незалежнасці Беларускай Народнай Рэспублікі Актам 25-га Сакавіка 1918 года пачалося сонечнай раніцай у нядзелю 27-га сакавіка адмысловай Божай службай у Праваслаўнай царкве Амерыканскай юрысдыкцыі ў Сіднейскім прыгарадзе Гомбуш. Царква была напоўнена беларусамі, якія прыехалі ўшанаваць ўгодкі гэтай, сапраўды вялікай падзеі ў жыцці беларускага народа. Настаяцель царквы, беларус з Беластоцкай айцец Ігар падгатаваў асобную і сэрачпачульную малітву за незалежнасць Рэспублікі Беларусь і за беларускі народ. На заканчэнне царкоўны хор падкіраўніцтвам спадара Падгайскага вельмі прыгожа выканаў напісаную кампазітарам Міколам Равенскім на верш Наталлі Арсенневай

малітву-песню “Магутны Божа”...

Падчас Божай службы за Беларусь і беларускі народ у царкве красавалася бел-чырвона-белы сцяг, які трымалі Міхась Ціхан і Аляксандр Алехнік...

Афіцыйная акадэмія адбылася ў Беларускай Доме ў прыгарадзе Фэйрфілд і была адкрыта Міхасём Лужынскім, пасля чаго быў адпяваны беларускі нацыянальны гімн “Мы выйдзем шчыльнымі радамі”...

З вельмі цікавым дакладам-расказам выступіла Галя Базаленка. Яна паведаміла прысутным пра тых гістарычных падзеі, што адбываліся на Беларусі і асабліва ў Мінску, сведкай якіх яна была і якія давалі да паўторнага абвешчання суверэнітэту Беларусі 27-га ліпеня 1990 года. Міхась Лужынскі паінфармаваў прысутных аб прывітаннях, якія прыслалі бела-

рускія арганізацыі з Беларусі і іншых краін свету, а Янка Гавенчык зачытаў наададанае архіпапастырскае Пасланне Першага Ераха Беларускай Аўтакефальнай Праваслаўнай Царквы Мітрапаліта Мікалая.

Па заканчэнні афіцыйнай часткі пачаўся супольны і вельмі смачны абед, падгатаваны жаночым камітэтам у складзе Лізы Бакуновіч, Валі Спасывай, Ванды Марчэнка і Марты Юхневіч, які ў сяброўскай атмасферы працягнуўся да позняга вечара, калі ўдзельнікі раз’ехаліся дамоў, напоўненыя прыемнымі уражаннямі ад святкавання ўгодкаў незалежнасці далёкай ад Аўстраліі, але роднай усім беларусам Маці-Беларусі!

Аляксандр АЛЕХНІК.

Аўстралія.

Уладзімір КЛІШЭВІЧ

ГАСТРОЛІ АНСАМБЛЯ “РАДАСЦЬ”

ВАСІЛЬ КАЛІНА

XXVII

Два тыдні кожную ноч цягалі
Бесперапынна на дапрос.
Мэдалі сьніліся, мэдалі...
Папераў куст уверх ня рос.
Дазнаўца сам са скуры лез,
Каб хоць які зрабіць прагрэс.
Растуць вышэй арэштаў хвалі.
Дасьледчыкаў баромэтр
чулы...

Пайшлі “кіты”,
пайшлі “акулы” --
“Студэнтаў справу” адліхалі.

XXVIII

Энкавэдэ ад сну адвыкла:
Ня часта ж водзяцца “кіты”.
Настаў, нарэшце,
“век Пэрыкла”,
Забойстваў росквіт залаты.
Тут кожны справаю трасе,
Хіба ж заробіш на камсе!
Запахла лепшая прыманка,
Пайшлі пісьменьнікі, пазты...
Вась на справе быў адпеты,
Бывай! бывай, “Амэрыканка”!

XXIX

Апошні раз на дзверы глянуў,
Лягчы зрабілася яму.
Жыльлё прызначылі
без плану --
З агульнай камарай турму.
Там павярнуцца няма дзе,
Турма напоўненай гудзе.
Ланцуг замкнуўся
на народзе.
У камару аж не прабіцца,
Дзе можна дзесяць --
пхаюць трыццаць,
Ды сьпяць на доле і
ў праходзе.

XXX

Твой дзень сягоння --
ноч і сажа,
Ахвяр бязьвіннай сям'я.
Энкавэдэ заўжды прымажа
Якое-небудзь ім імя:
Шпіён, ці змоўца-тэрарыст,
Радзімы здраднік, ці фашыст.
Ня трэба сталінцам талантаў,
Да мэты ціснуць без агляды --
Пад ногці -- цвік, агню --
пад пяткі
і фабрыкуюць дыверсантаў.

XXXI

Васіль даведаўся адразу:
Сядзяць яго прафэсары,
Адзін прывезены з Каўказу,
Другі -- з далёкай Бухары.
Перадае турэмны сьвет
Аб тым, як скончыў Галадзед.
Ахвяры, бедныя ахвяры!
Пры допыце ён скочыў
зьверху
З вакна чацьвёртага
паверху,
Памёр ад мук на тратуары.

XXXII

Чакала тое ж Чарвякова,
Ён чуў пра йголки і агонь.
З адвагай цьвёрдаю,
бяз слова,
Цаляе куляю у скронь.
Як Чарвякова ўжо няма,
Дык жонцы й шофэру турма.
Круціўся вус Язэпа-сома...
Аж тры разы у хуткім часе
Арэштаў хваля праняслася
Сакратароў усіх райкомаў.

XXXIII

Турма людзкой
крывёй прамокла.
Над галавой, як ноч,
так дзень,
Вісіць сьмяротны меч
Дамокла,
Гуляе побач сьмерці цень.
Сядзіць прывязаны пазт,
А кат яму электрасьвет
Вялікай сілы даў у вочы...
То сьвет шыпшынаў,
то ліея...
Пад лямпай Гартны
вар'яце,
Трагічна ён з людзей
рагоча...

XXXIV

Паверхі трэціці і чацьвёрты
У той час Менскае турмы
Служылі кузьняю кагорты,

Заканчэнне...
Пачатак у №№ 13-16.

А молат сьмерці чулі мы.
Крычэлі каты: “Гавары!”
Бух, Бух! -- кацілася згары.
“Ой, ой!” -- ляцела
ў цемь нocy.
Ніхто ў душы ня мог зацерці
Крывава-страшны
танец сьмерці --
Балюча-звонкі
крык жаночы.

XXXV

Васіль падумаў:
“Той шчасьлівы,
З каго ня вышаў такі туз.
Адным піхаюць толькі
сьлівы,
Другім жа -- гэтакі гарбуз...”
Ня мог Васіль вушэй
заткнуць,
Каб гэтай болечы ня чуць.
Усё мацней крычаць
забойцы,
І дзень і ноч без перамены,
Працуе кузьня у
тры зьмены,
Таўкуць людзей
малатабойцы.

XXXVI

Усе пыталі пра Андрэя,
На пальцах ног лічылі дні,
А той у башні дзесьці прэе,
Пячэцца, бедны, на вагні.
Прайшлі семнаццаць дзён,
як век,
А разам з імі -- дзікі зьдзек.
Глядзяць, у камару,
нарэшце,
Яго вядуць на дзьве гадзіны,
Каб паказаць
з жывога кліны:
“Сябе вы, контрыкі,
пацешце”.

XXXVII

Андрэй ідзе, нібыта п'яны,
Пераступае ледзь парог.
На твар яго, ягоны раны
Глядзець тады ня
кожны мог.
Красуе мукі жах. І вась...
Ужо згубіў
прытомнасьць хтось.
Андрэй трымаў
сябе бадзёра;
Глядзеў адважна сьмерці
ў вочы,
Яе жадаў, і сам ён крочыў
Згубіць мучэньняў сваіх гора.

XXXVIII

Васіль наставіў сваё вуха --
Лавіць сьмяротных заповат.
Уважліва глядзеў і слухаў,
Што гаварыў жывы шкілет.
“Тсюкі на лёгкі перакур
Мне паказалі першы тур.
Бліснуць мне прыдзецца
ў зніце,
Праз пекла вылезу да раю --
Пяць сутак роўна паўтараю:
-- Я дыверсант,
шпіён, ўрэдзіцель!

XXXIX

Выконваю сваю задачу,
Ці будучь вынікі, ці не,
На трэці дзень выразна бачу
Я чорных кошак на сьцяне.
Адсутнічае ўсякі рух,
Як бочка, я тады апух.
Я чую, як другіх малоцяць,
А мне сьпяваюць:
“Выкінь зброю,
Нам неахвота быць з табою
У няпрыемнасьцяў
балоце...”

XL

Вы слухалі, цяпер глядзецца,
Як тур другі агню дае:
Рука расьпісана
ў суквецце --
Цягнулі мускулы мае.
Яшчэ на мускуле рукі
Відаць ад пальцаў сінякі.
Я стаў актор вялікай ролі...
Павыбівалі ў роце зубы,
Парасьсяжалі мае губы,
Пад ногці голкамі паролі.

XLI

У дзьверы пальцы
закладалі,
За ногі вешалі ўгару,
Прызнаньні сілай выбівалі,
Здавалася, што я памру.
У Маркса -- “сьведамасьць --
быцьцё”.

А тут, пасталінску -- біцьцё”.
Блішчэлі косаў пасмы
ў срэбры,
Людзям казалі больш
за словы
На пальцах
чорныя падковы,
Знакі ад вешанья
за рэбры.

XLII

“Гарыць мой шлях
крывёю мора,
Яшчэ ня бачу берагоў.
Братва ня спыніцца так скоро
Тварыць малюнкi для багоў.
Другі мне тур
прыносіць шанс
Паспрабаваць яшчэ “балаян”.
Васіль зірнуў на
частку цела,
Дзе ўніз ад самай
паясьніцы,
Крывёй заліты нагавіцы --
Праз дзірку
месіва тырчэла.

XLIII

“У табурэтцы гвозд забіты,
На гэты гвоздзік і сядай.
Хвіліну толькі пасядзі ты --
Дык Богу душу аддавай.
Згубіў прытомнасьць.
Ты гатоў...
Як мёртвы падаеш далоў.
Прыемна жыць у
райскім садзе,
Забойцы сочаць за табою.
Хутчэй пакрапаюць вадою,
Ды зноў на той жа
гвозд пасадзяць.

XLIV

Стральцоў на кол
калісь садзілі
Жывым для страху, напаказ.
Я б згоду даў у
кожнай хвілі
На кол садзіцца дзесяць раз.
Я ж на калу
дванаццаць дзён,
Канец мучэньням нявідзён.
Бубніць суседні
кат ахвочы,
Імя жанчыны ўспамінае,
Яе на допыце трымае
Дваццаць чатыры
дні і ночы.

XLV

О, сьвет чароўны,
сэрцу мілы,
Пад сонцам
сталінскім жывём...
Мужчынам член,
жанчынам губы
Штодня падлекаюць агнём.
Кабцеце той не на дабро
Між ног
прывязваюць ведро,
Наліта поўнае вадою.
Жанчына енчыць,
кроўю плача,
Пакуль ня зваліцца,
ўсё скача
Сьмяротна-столенай
хадою.

XLVI

Цяпер, з прыездам
Маленкова,
Стары заскача маладым.
Іголки войстрацца нанова,
А паддаюць, аж
смыліць дым.
Я сам пад сілаю агню
Імя Дзяржынскага чарню”.
Васіль пытаў сябе самога:
“Навошта гэтакія кліны!”
Жывы чакаў хтось
дамавіны --
Наверсе бухкала падлога.

XLVII

На трэці тур бяруць
Андрэя,
Разьлік нікчэмны на зварот.
Андрэй ідзе, Андрэй
ня млее,
Глядзіць геройскі напярод.
Памёр ад мукі, ці ад куль,
Бо не зьявруўся
ён адтуль.
Васіль асуджаны. Калёсы
Нарком дарогаў
хутка мажа.
Пайшла “палітыка”
і “кража”
Разводзіць шум
мнагагалосны.

У дзесятках краін свету па-
бываў ансамбль Брэсцкага га-
радскога Дома культуры “Ра-
дасць”, у тым ліку тройчы -- у
Францыі. Вось і мінулым летам
аматары харэаграфіі гэтай
краіны аплэдзіравалі самадзей-
ным артыстам. У канцы
мінулага года ў рэпетыцыйнай
зале ансамбля пабывалі госці з
французскага горада Брэста.

Паглядзеўшы вясёлыя танцы
“Радасці”, яны запрасілі ан-
самбль на гастролі.

НА ЗДЫМКАХ: народны ар-
тыст рэспублікі Беларусь Ана-
толь ВАРАБ'ЕЎ (у цэнтры) з
віцэ-мэрам французскага го-
рада Брэста Ражэ ЛЕПРОАНАМ
і Эдмонам МАНАНЖАМ у
Брэсцкім гарадскім ДOME
культуры; танцуе “Радасць”.

ПАД ПЕТРАПАЎЛАЎСКОЙ КРЭПАСЦЮ ПАПЛЫВЕ “БЕЛАРУСКІ ЗВОН”

31 па 9 мая ў Санкт-Пецяр-
бургу ў рамках Другога
Вялікоднага музычнага фестыва-
лю адбудзецца свята званавога
мастацтва “Званільны тыдзень”.
Назва гэта не выпадковая.
Яшчэ ў недалёкім мінулым яна
была знаёмай ўсім: не працягу
тыдня пасля святкавання
Вялікадня кожны з жадаючых
мог падняцца на званіцу храма
і паспрабаваць сваё ўменне ў
гэтым, цяпер паўзабытым
відзе мастацтва.

У праграме свята -- агульны
гарадскі зьвон, канцэрты зва-
нароў на лепшых званіцах Санкт-
Пецярбурга і яго прыгарадаў,
традыцыйныя вялікодня навед-

ванні званіцы для знаёмства са
званамі і іграй на іх.

Як паведамлілі БелаПАН у
Мінскім епархіяльным упр-
аўленні, Беларуская правас-
лаўная царква таксама мае на-
мер паслаць на фестываль сваіх
майстроў-званароў. У ім з бла-
гаслаўлення мiтрапаліта
Мінскага і Слуцкага, Патрыяр-
шага Экзарха ўсяе Беларусі
Філарэта прымуць удзел прад-
стаўнікі Саюза званароў Бела-
русы ў імя Свяціцеля Паўліна
Міпасцівага. Яны выступяць з
музычнай кампазіцыяй “Бела-
рускі зьвон” на званіцы сабора
Петрапаўлаўскай крэпасці.

ГОСЦЬ З ЗША

Зусім нядаўна Беларусь навед-
ваў дыржкор Ніл Сталберг, і вась
амаль следам -- славуці піяніст
Джозэф Банавец. Ён набыў
міжнародную вядомасць пасля
ўдалага дэбюту, атрымаўшы пер-
шую прэмію Венскай вышэйшай
музычнай школы. Адзін з ягоных
шматлікіх запісаў на кампакт-дыс-
ку -- скерца і мазуркі Балакірава
-- быў прызнаны крыўкай леп-
шым запісам 1987 года. Спадар
Банавец -- прафесар
Паўночнатэхаскага ўніверсітэта --
нязменны член журы
міжнародных конкурсаў піяністаў.
У Беларусь Дж. Банавец быў
запрошаны для правядзення
майстра-класаў у Акадэміі му-
зыкі і канцэртнага выступлення,

якое адбылося 27 сакавіка ў
Вялікай зале філармоніі. Пра-
рама, якую ў садружнасці з бела-
рускім дыржкорам П.
Вандзілоўскім прапанаваў ма-
эстра, складалася з рускай, але
рэдка выконваемай класікі: 1-я
сімфонія і Капрыччыо на цы-
ганскія тэмы С. Рахманінава,
Чацьвёрты фартэпіяны канцэрт
А. Рубінштэйна. Вытанчаны ар-
тыстызм, дасканаласць і глыбіня
выканання Дж. Банавец проста
зачаравалі аўдыторыю.
Асабліва прыемна, што атры-
маўся цудоўны творчы тандэм,
чуінае ўзаемаразуменне
паміж маэстра і сімфанічным
аркестрам філармоніі, якім на-
тхнёна кіраваў П. Вандзілоўскі.

З ПАГЛЫБЛЕНЬЕМ чалавечтвам свайго веданьня прыроднага асяроддзя і разьвіцьцём навукова-тэхнічнага прагрэсу ўзьнікла й нарастае неабходнасьць пошуку назоваў новым тэрмінам і паняццям. Крыніцай паступленьня іх былі і зьяўляюцца “мёртвыя” лацінская ды старагрэцкая, радзей ангельская ці іншая сучасная мовы краінаў-донараў навукова-тэхнічнай інфармацыі. У звычайных грамадзка-палітычных варунках, у нармальным моўным становішчы працэс “ужыўленьня” і адаптацыі

Пазьней тонкае кадраве сітаваньне мовазнаўцаў і тэрмінатворцаў не дапускала нацыянальна сьведомых спэцыялістаў да адваеднай працы. Афіцыйнае мовазнаўства было зьведзена ў рэчышча збліжэньня беларускай мовы з расейскай. Сфэра навуковага ужытку мовы катастрофічна звужалася. Зьнікала і сама патрэба стварэньня нацыянальных тэрміналягічных слоўнікаў.

Зь сярэдзіны 60-х гадоў назіраецца некаторае ажыўленьне тэрмінаграфічнай справы. Зьявіліся на сьвет першыя анамастычны слоўнікі М.Судніка (1965), трохмоўны слоўнік батанічных тэрмінаў і

й, каб быць зразумелымі зьнігілізаванаму чытачу-навукоўцу, друкаваліся на паўтрасяньці. Ва ўжываньні тэрмінаў і намэнклятуры капіяваліся мэтадалягічныя прынцыпы і крытэры, вырацаваныя расейскай тэрмінаграфіяй. Замацаваньня ў беларускіх слоўніках і даведніках, яны станавіліся сваімі роду нормай і выкарыстоўваліся лінгвістамі пры выдавецтвах для перакладу навуковых працаў. Пра захаваньне ўласьцівай у рознай ступені кожнай мове пурыстычнай тэндэнцыі — імкненьня да абмежаваньня запазычаньняў і наданьня ім нацыянальнай адметнасьці — у іх гаворкі няма. Хоць гэта

ваньне такіх словаў, як “прадстаўляць”, “прадстаўляць”, “прадстаўляць” і іх вытворных аргументавана прааналізаваў прафэсар Гарадзенскага дзяржуніверсытэту П.Сыцяцко (“Наша слова”, N 39, 1993). Парушаюць беларускі лексічны камфорт таксама “прадзел”, “чарцеж”, “паскараць”, “бруханогія”, “таргі”, “вадзіцель”, “саіскальнік”, “алюміній”, “кіслата” ды іншыя тэрміны-русізмы, якія стракаць у гэтак званых нарматыўных слоўніках выданьнях і падручніках.

Перапыненьня тэрмінатворчых і тэрмінаграфічных традыцый беларускага “залатога дзесяцігоддзя” паступова адраджаюцца. Яны сьняня, нібы вясновыя парасткі дзьмухаўцу праз жорсткае асфальтавае пакрыцьцё, прабіваюцца да сонца, да жыцьця. Тыя, штучна навязаныя нам лексічныя і пра-

з -іум, -ыум (калегіум, прэзідыум) і намэнклятуры (птыліум, цьнкідыум): Здаецца, мэтазгодна было б падпарадкавацца калі не ўкраінскай (калегій, прэзідый) ці таксама расейскай адносна намэнклятурных назоваў (птылій, цьнкідый), дык уласнай практыцы пэрыядычнага друку: калегіум, прэзідыум. Для біялягічнай намэнклятуры існуюць два варыянты: цьнкідыюм і цьнкід, птыліюм і птыль, сфагнум і сфагн, тамэнтгіпнум і тамэнтгіпн і г.д. Першародны, у дадзеным выпадку лацінскі, карань захоўваецца, што ўзгадняецца з правіламі міжнароднай стандартызацыі тэрміналегіі. А беларускі правапіс тэрмінаў і назоваў надае нацыянальную афарбоўку.

Тэрміналягічная камісія ТБМ імя Ф.Скарыны ў сваёй дзейнасьці кіруецца менавіта імкненьнем да міжнародных тэрмінаграфічных стандартаў і адначасова да мабілізацыі ўласна беларускіх тэрмінаваральных сродкаў. Новаствораны тэрмін, на наш погляд, абавязкова павінны вытрымаць наступныя патрабаваньні (крытэры адбору):

- адпавядаць нацыянальным моўным асаблівасьцям;
- быць кароткім і абгрунтаваным;

- ня быць сугучным (ідэнтным) намэнклятурнаму назову;

- маць мінімальную колькасьць сінонімаў;

- быць унівэрсальным па прызначэньні (прыдатным для навукі і практыкі адначасова).

Нацыянальнае тэрмінатворчэсць вымагае ня толькі глыбокай кампэтэнцыі ў канкрэтнай галіне навукі і людзкай дзейнасьці, але і філязофскага думаньня, лёгкі, псыхалёгічнай і мэтадалягічнай падрыхтоўкі і, безумоўна, нацыянальнай сьведомасьці. Пры наяўнасьці ўсіх названых патрабаваньняў, адпаведнасьці ім тэрмінатворца здольны на пэўную працу. Рэалізаваць жа свой нутраны патэнцыял ён зможа ў адпаведных варунках. На жаль, сьняня фінансавае стымуляваньне з боку дзяржавы адсутнічае. Сама яна ледзьвельдзь вядоўзіць эканамічныя канцы з канцамі і захоўвае ўласны суверэнітэт.

Акрамя гэтага агрэсіўна актывізуецца антыбеларуская настроя ў грамадзтве. Нарадзілася і мусуецца думка пра няздольнасьць беларускай мовы (недастатковасьць яе лексікі) забяспечыць сучасныя навукова-тэхнічныя патрэбы. У сапраўднасьці сутнасьць у іншым: па-першае, у элементарнай нялоце — нежаданьні парушаць сваю адзіную, расейскамоўную ўтульнасьць, абжарваць сябе “какімі-то мовамі” і, па-другое, у палітыцы — мэтанакіраваным супрацьдзеянні беларускаму нацыянальнаму адраджэньню, адным з крокаў чаго зьяўляецца ганьбаваньне і дыскрыдытацыя мовы народу, які спрычыніўся сам да аднаўленьня гістарычнай справядлівасьці на сваёй спаконачнай зямлі. Скажу: марная і ўзаемашкодная справа, “господа” кнігавыдаўцы зь Менскага “Эрыдана” і “народныя” асьветнікі зь Віцебску! Разумнай заняць спрыяльную пазыцыю.

Працэс беларускага нацыянальнага абуджэньня пайшоў. Яго нельга спыніць. Пра гэта сьведчыць актыўнае ўзрастальнае спрычыненьне навукова-пэдагагічнай інтэлігенцыі да тэрмінатворчых і тэрмінаграфічных працы, якая ініцыюецца, што характэрна, зьнізу. І шматлікія заяўкі на ўдзел у Першай нацыянальнай канфэрэнцыі “Праблемы беларускай навуковай тэрміналегіі”, якая адбудзецца 4–6 траўня сёлета, паступілі з усіх вышэйшых навучальных і шэрагу навуковых устаноў Беларусі.

Язэп СТАПАНОВІЧ,
старшыня тэрміналягічнай камісіі ТБМ імя Ф.Скарыны.

Ад рэдакцыі: па просьбе аўтара захаваны пададзены правапіс.

ПРАЦЭС НАЦЫЯНАЛЬНАГА АБУДЖЭННЯ СПЫНІЦЬ УЖО НЕМАГЧЫМА

ДА ПЫТАНЬНЯЎ ФАРМАВАНЬНЯ БЕЛАРУСКАЙ НАВУКОВАЙ ТЭРМІНАЛЭГІ

іншародных лексемаў (новатвораў) ідзе заканамерна і паступова. На Беларусі разьвіцьцё нацыянальнай тэрміналегіі ў 30-я гады па палітычных матывах разам з антырэформай мовы (1933 г.) фактычна спынілася. Папярэднія традыцыі і напрацоўкі, у прыватнасьці, навукова-тэрміналягічнай камісіі, створанай у 1921 годзе пры Наркамасьветы БССР, і затым Інстытуту беларускай культуры былі адрывутыя, шматлікія тэрмінаграфічныя працы здарэньня ў спэцхавішчы як шкодныя, нацыяналістычныя і якія парушалі афіцыйна прынятыя правапісныя нормы.

1921–1932 гады былі сапраўды залатымі ў разьвіцьцё беларускай навуковай тэрміналегіі. Тэрмінатворчэсць і тэрмінаграфія ішлі поруч з нацыянальным адраджэньнем. Былі распрацаваныя праекты слоўнікаў бадай па ўсіх базавых галінах навукі, культуры і тэхнікі. Аднак у сталінскіх вярхох Савецкай імперыі палічылі, што нацыянальна-культурнае адраджэньне нерасейскіх народаў занатда далёка пайшло. І кампартыя павяля рашучы бой... Беларускі палігон збліжэньня і зьліцця нацыяў і народаў аказаўся найбольш прыдатным. Выкарыстоўваючы асаблівую мэнтальнасьць народу, кайнава работа праводзілася тут надзвычай паспяхова і рашуча. Вось цытата зь пісьма першага сакратара ЦК КП(б) Беларусі П.Панамарэнка І.Сталіну 21 лістапада 1938 г. N 978: “Начать (пока мы начали это делать робко) большую работу по очистке белорусского языка от всех насажденных полонизмов, искусственно придуманных и издательских слов и терминов. Начать очищение от всего наносного, антинародного. Начать работу по исправлению грамматики. Результатом этой работы должно явиться создание белорусского словаря и стройной, не запутанной, вполне научной грамматики.

В этой работе необходимо опереться на лучшую часть Союза писателей, интеллигенции и партийные силы, а в основу положить действительно живую, правильную, не испорченную речь белорусского народа, искореняя жаргонные слова и заменяя недостающие слова русскими или созовными украинскими” (“ЛіМ”, N 41, 1993).

Так, цынніча і бесьперашкодна наша мова русіфікавалася, бо тады ўжо супраціўляцца не было каму: беларуская творчая інтэлігенцыя Савецкай Беларусі да 2-й сусьветнай вайны была амаль поўнасьці рэпрэсавана.

намэнклятуры А.Кісялеўскага (1967), грамадзка-палітычнай тэрміналегіі (1970) і іншыя, а таксама шэраг іншамоўна (пераважна лацінска)-расейскіх і расейскамоўных тлумачальных, якія задавальнялі патрэбы Беларусі як чыста правінцыйнага. Наш выдавецкі Менск, вядома, зьяўляўся маскоўскай філіяй.

Апошнія два дзесяцігоддзі былі больш плённымі. Гэта паказала рэтраспектыўная выстава слоўнікавых выданьняў, ладжаная ў кастрычніку летась Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь. Значнае месца на ёй занялі тэрміналягічныя слоўнікі і мінімумы, выдадзеныя ў 1991–1993 гадох. Іх каля дваццаці. Яны — вынік сьняняшняга абуджэньня тэрмінатворчых патэнцыялаў, які высьпяваў у нетрах адукаванай і сьведомай беларускай інтэлігенцыі. Яшчэ большыя пляны выдавецтваў на бліжэйшыя гады. Спэцыяльных і галіновых слоўнікаў, даведнікаў мяркуецца выпусьціць за два (1994–1995) гады больш, чым за ўвесь 60-гадовы пэрыяд ад сумнавадомай рэформы беларускай мовы. Някепска. Радуе і тое, што дзяржава бярэ на сябе выдавецкія выдаткі, нягледзячы на эканамічны цяжкасьці часу. За ўкладальнікамі слоўнікаў, даведнікаў — якісьць зьместу. Тут ёсьць свае праблемы. Коротка прааналізем стан рэчаў.

Сучаснае ўкладаньне беларускай навуковай тэрміналегіі праводзіцца фактычна праз калькаваньне тэрмінаў, атрымаўшых ужытак у расейскай мове. Новая лексічная зьява трапляе да нас з мовы-крыніцы праз прызму правілаў і нормаў расейскай мовы і замацоўваецца матывацыямі яе носьбіта. Такі падыход, названы П.Садоўскім “сіндромам двухмоўнай стылістыкі”, нярэдка прыводзіць ня толькі да грубасьці перакладу, але і да сэнсавага абсурду (напрыклад, міжвузельны атам, няёмкаабцякальны). І тут ні пра якую нацыянальную тэрмінатворчэсць нельга казаць усе апошнія 60 гадоў, ні пра якія “абавязковыя этапы”, каторыя мусіць прайсць кожны тэрміналягічны наватвор, і на што несумленна спрабуюць акцэнтаваць увагу асобныя мовазнаўцы (“Навіны АНБ”, N 49, 1993). На самай справе новыя навуковыя тэрміны ўласнабеларускага шляху ад нараджэньня да ўжыткавага замацаваньня ня мелі, бо не было для гэтага субстрату: уся навука, тэхніка і народная гаспадарка, за выключэньнем хіба фальклёру, разьвіваліся на расейскім моўным грунце. Рэдкія беларускамоўныя выданьні, як, напрыклад, “Весці АН БССР” (зараз: “Весці АН Беларусі”), захоўваліся хутчэй для дэкарацыі

імкненьне натуральнае. Яно асабліва ўласьцівае мовам заняволеных народаў у пэрыядіх нацыянальна-культурнага адраджэньня.

У нармальных варунках нацыянальны тэрмінатворчы працэс мусіць баянасавацца, з аднаго боку, пурыстычнай, а з другога — міжнароднай уніфікацыйнай тэндэнцыямі. На такой пазыцыі стаіць выдатны расейскі тэрміналяг Д.С.Лоттэ (1961). Зь яго меркаваньня, вярта прытрымліваюцца як цалкавай нацыяналізацыі (у прыватнасьці, русіфікацыі) тэрміналегіі, гэтак і адпавядаюць ужываньня чужых словаў. Да скарбонкі тэрмінафонду трэба падбіраць толькі такія адзікі міжнароднай тэрміналегіі, якія навукова дакладнейшыя і карацейшыя за нацыянальныя.

Для беларускай мовы, дзе тэрмінатворчы працэс доўгі час практычна адсутнічаў, нацыяналізацыя навуковай тэрміналегіі проста неабходная. Дзеля захаваньня беларускай мовы, па-першае, і дзеля дасягненьня вышэйгаданнага тэрмінатворчых баянасавацца. Важнейшая крыніца дасягненьня такога балансу зьяўляюцца сьняня тэрміналягічныя зборы 20-х гадоў, а таксама 5-томны “Слоўнік беларускіх гаворак Паўночна-заходнай Беларусі і яе пагранічча” (Менск, 1979–1986), “Беларуска-расійскі (Вялікалітоўска-расійскі) слоўнік Я.Станкевіча (Нью Ёрк, 1989), “Беларуска-ангельскі” і “Ангельска-беларускі” слоўнікі Я.Пятроўскага (Менск: Тэхналегія, 1993) ды іншыя. У прыватнасьці, слоўнікі 20-х гадоў вабяць сваёй нацыянальнай тэрміналягічнай лексікай, удалай і зразумелай, хоць сьняня крыху нязвычайнай, але не прычэпнутай штучна з чужога моўнага грунту.

Тэрміны грэцкага і лацінскага паходжання для нашага карыстальніка без клясычнай асьветы былі і зараз ёсьць незразумелыя сымболы. У 1924 г. украінскі тэрміналяг С.Рындзьк адзначаў, што нават няудалы, але свой тэрмін лепшы павэдлу чужога, хоць бы з пагляду на ягоную з большага ўмоўнасьці, і да якога трэба прызвычайвацца. А таго лепш дасягнуць, калі тэрмін збудаваны з роднага караню. Замяжняя тэрміналегія “...ёсьць проста бажок, фэтыш, якому мы зьвялі пакланяцца, надаўшы сьвятасьці, якой ён ня мае” (Навукова-тэхнічнае слова”, N 1, 1993, с. 47).

Сучасная практыка адвольнага, бяздумнага запазычваньня і калькаваньня тэрмінаў, узьведзеная ў ранг нормаў, бэсьціць і да таго зьявечанаю мову. Прыкладаў бэзьліч. Ужы-

вапісныя нормы, як стары асфальт, ужо трэскаюцца. Пакуль без дзяржаўнай падтрымкі, саматужна зьяўляюцца на сьвет прататыпы навукова-тэрміналягічных зборнікаў 20-х гадоў. Да іх адносяцца “Кароткі расейска-беларускі фізіялягічны слоўнік” А.Стасевіча і С.Варыёўскага, “Расейска-беларускі хімічны слоўнік” (укладальнікі А.Глушко, А.Стасевіч, А.Бокун), “Кароткі расейска-беларускі вайсковы слоўнік” С.Судніка, выдадзеныя Менскай НВК “Тэхналегія” ў 1993 годзе, і “Руска-беларуска-ангельскі слоўнік па інфарматыцы і вылічальнай тэхніцы” М.Савіцкага (Менск: МП “Гаспад”, 1992). Першыя два выкананыя акрамя таго непадпарадкавана беларускім савецкім правапісным нарматывам, што выклікала непрызнаньне іх з боку афіцыйнага мовазнаўства. На мой погляд, гэта слоўнікі беларускага заўтра, бо яны падпарадкаваны натуральным правілаў беларускай літаратурнай мовы як мовы генэтычна народнай.

Нефармальнае адносіны праявілі да тэрмінаграфіі іншыя сябры Таварыства беларускай мовы імя Ф.Скарыны. Але, ня з волі аўтара, ілюстраваны слоўнік Г.Сяржанінай “Трыбы: Аскаміцэты, базідыяміцэты (гастэраміцэты, гетэрабазідыяміцэты)” (Мн: Навука і тэхніка, 1991), “Руска-беларускі слоўнік матэматычнай тэрміналогіі” В.Ахраменкі (Мн.: ратапрынт БДУ, 1991) і Т.Сухой і інш. “Тэрміналягічны слоўнік па вышэйшай матэматыцы для ВНУ” (Мн.: Навука і тэхніка, 1993) усё ж пастаўлены на рэйкі сучасных рэдакцыйных патрабаваньняў.

Нягледзячы на гэта, усіх укладальнікаў вышэйгаданых слоўнікаў аб’ядноўвае гарачае і ўсьведамленае імкненьне захаваць самабытнасьць роднай мовы. Яны (аўтары) даказалі мажлівасьць мэтафарычнай намінацыі (выкарыстаньня побытавых словаў, дыялектнай лексікі) у розных галінах навукі і тэхнікі, а таксама, прытрымліваючыся агульнапрынятых правілаў адаптацыі запазычваньняў, захавалі беларускамоўную спэцыфіку, правапісную і граматычную будову лексемаў. Напрыклад, неўласьцівы нашай мове суфікс -ір- (-ыр-) паслядоўна адхіляецца (алгебрызаваць, апраксімаваць, квадраваць), а суфіксы -ім- (-ым-), -ем-, -юч- перадаюцца адным суфіксам -льн-: разьвязальнае заданьне, выпрастальная лінія, нарастальная функцыя і г.д.

Застаецца нераз’вязаным пытаньне з пазарапісавым выкарыстаньнем лацінскіх тэрмінаў

Салісткі.

Фота Яўгена ПЯСЕЦКАГА.

ЗБЕРАГЛА РОДНАЯ ЗЯМЕЛЬКА

Упершыню за 1000-гадовую гісторыю беларускага народа выдадзена энцыклапедыя “Археалогія і нумізматыка Беларусі”. Гэтай падзеі была прысвечана вечарына, якая адбылася ў ДOME літаратара і была арганізавана выдавецтвам “Беларуская Энцыклапедыя” і Саюзам пісьменнікаў. З’яўленне гэтай кніжкі, па словах аднаго з удзельнікаў вечарыны, можна параўнаць з нараджэннем першынца ў сям’і. І сапраўды, гэта вялікая радасць. Радасць трымаць у руках сапідны маляўнічы фаліант, дзе абавульнены плён працы вучоных за апошнія 250 гадоў.

У ім — тая праўда пра нашу культуру і гісторыю, якую зберагла родная зямелька і супраць якой ужо нічога сказаць не зможам, не асмеліцца. А праўда гэтая — у спрадвечным жыцці на гэтай зямлі нашага мужанага і прыгожага народа з яго трагічным і слаўным лёсам. Лёс свайго народа паўтарылі многія ягонныя сыны, у тым ліку і вучоныя-археологі. Пра гэта ў сваім выступленні на вечарыне з болей у сэрцы гаварыў прафесар Георгій Штыхаў. Згадаўшы пра росквіт, які перажывала археалагічная навука ў 20-я гады нашага стагоддзя, ён назваў імяны вучоных, расстраляных падчас сталінскіх рэпрэсій па лжывых абвінавачваннях. Па сутнасці, у адзін дзень быў знішчаны цвет навукі, яе вядучыя археологі. Адбылося гэта не на вайне, як нам даводзілі раней, а да яе. І сёння гэтую горкую праўду мы можам прачытаць у выдадзенай энцыклапедыі. На яе старонках змешчана 2 384 артыкулы, 419 з іх — па нумізматыцы. У гэтых артыкулах зацкаўлены чытач знойдзе

адказы на шматлікія пытанні, звязаныя з сівай мінуўшчынай. Шырока і даступна асвятляюцца ў энцыклапедыі ўсе археалагічныя культуры, якія існавалі на тэрыторыі Беларусі, усе тыпы археалагічных помнікаў. Упершыню прыводзяцца падрабязныя звесткі пра манеты і манетныя сістэмы.

На вечарыне гаварылася яшчэ пра два новыя выданні — “Гісторыю Беларусі” Доўнара-Запольскага і першы том “Энцыклапедыі гісторыі Беларусі”. Выступілі вучоныя-гісторыкі: Міхась Біч, Міхась Касцюк, Павел Лойка, Сяргей Тарасаў і іншыя. У прыватнасці, Міхась Касцюк, дырэктар Інстытута гісторыі АН Беларусі, характарызаваў першы том энцыклапедыі як кнігу вельмі беларускую, дзе шэраг падзей пададзены паволаму, дзе шмат артыкулаў, звязаных з нацыянальным рухам, шырока паказаны беларускія арганізацыі. Па выказванні галоўнага рэдактара выдавецтва Барыса Сачанкі, стваральнікі новых энцыклапедыяў упершыню паглядзелі на нашу краіну вачыма беларусаў. А мы, беларусы, удзячныя і вядуцям, і часу, у які, нягледзячы на складаныя эканамічныя варункі, магчыма такое здзейсніцца. Новыя кнігі спатыяць прагу, інтарэс грамадскасці да гісторыі свайго народа і будуць моцным падмуркам нашага Адраджэння.

Удзельнікаў вечарыны вітаў знакаміты фальклорны калектыў Беларускага ўніверсітэта культуры “Валачобнікі”. Гучалі старадаўнія беларускія песні, музыка.

Ірына ЛЯКСЕВА.

Па просьбе кіраўнікоў і удзельнікаў фальклорных калектываў у чарговай рубрыцы друкуем тры лепшыя запісы песень, якія спяваюцца беларусамі ў час правядзення фестывалю -- на зялёныя свята і васьмага тыдня пасля Вялікадня. Народ называе іх Сёмухай, Тройцай і Русальным тыднем. Піншчына, дзе 15 чэрвеня гэтага года пачнецца фальклорнае свята, вызначаецца сваім яшчэ матрыярхальным святам Куста. Няхай пададзеныя песні запісаны: траецкая -- ад фальклорнага калектыва з в. Сташаны і куставая -- ад сямейнага гурта Бондзічаў з в. Ганчары Пінскага раёна Берасцейшчыны, а русальная -- ад фальклорнага калектыва з в. Дзімамеркі Лоеўскага раёна Гомельшчыны. Шчыра просім усіх удзельнікаў фестывалю праспяваць гэтыя і ім падобныя вашы сёмушныя, траецкія, куставыя і русальныя песні адпаведна таму, што “дарагая лыжачка да абеду”.

Чакаем ваших заявак і водгукаў
Васіль ЛІЦВІНКА і Уладзімір РАГОВІЧ.

ТРОЙЦА, ТРОЙЦА, СВЯТАЯ БАГАРОДЗІЦА

Тройца, тройца, святая багародзіца.
Пасею я жыта -- ды няхай зародзіцца.
Пасею я жыта, да пасею пшаніцу.
Зарадзі, Божа, да ўсякую пшаніцу.
Тройца, тройца, зямля нараджаецца.
А дачка мамцы да ножак кланяецца.

А дачка мамцы да ножак кланяецца:
-- Дазволь, маці, дай да Куста хадзіці.
Прывялі Кусту да й да аднае хаты,
Трэба, трэба Кусту да піці-есці даці.
Трэба Кусту, трэба ўсякая выгода,
Трэба Кусту, трэба крынічная вода.

ОЙ, МЫ БЫЛІ Ў ВЯЛІКАМУ ЛЕСЕ

Ой, мы былі ў вялікаму лесе,
Ізвілі Куста з зеляненкага клёну.
Прывялі мы Куста да й да
слаўнага двору,
Просімо пана выйсці з новага пакою.
-- Ой, дзень добры, да наш пана, да хаты,
Ці вяліш, пана, да нашай Кусце стаці.
Ці вяліш, пана, да нашай Кусце стаці.
Трэба ёй, трэба піці-есці даці.

У нашае Кусты ножанькі невялічкі,
Трэба ёй, трэба панчошкі-чаравічкі.
Выйдзі ж, пана, з новага пакою,
Вынесі, пана, хоць па залатому.
Мы ж табе, пана, Куста песні спявалі.
І здароўя ўсім вам на лета жадалі.
Няхай жыта на полі калышацца,
Няхай наша Куста ўсё лета весяліцца.
Няхай пшаніца на полі буе,
Няхай наша Куста па ўсім свеце гулеа.

ПРАВЯДУ РУСАЛКУ Ў ЖЫТА

Правяду русалку ў жыта,
Ой, рана-раненька, у жыта.
Там русалцы быці, там жыці.
Ой, рана-раненька, там жыці.
Правяду русалку да грушкі,
Ой, рана-раненька, да грушкі.
А сама вярнуся ў падушкі,
Ой, рана-раненька, ў падушкі.

Правяду русалку да бору,
Ой, рана-раненька, да бору.
А сама вярнуся дадому,
Ой, рана-раненька, дадому.
Правяду русалку ў шчыры бор,
Ой, рана-раненька, ў шчыры бор.
А сама вярнуся ў таткаў двор,
Ой, рана-раненька, ў таткаў двор.

Рэдактар Вацлаў МАЦКЕВІЧ

ЗАСНАВАЛЬНІК:

Беларускае таварыства па сувязях з суайчыннікамі за рубяжом (таварыства “Радзіма”).

НАШ АДРАС:

220600, МІНСК, ПРАСПЕКТ
Ф. СКАРЫНЫ, 44.

ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80,
33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Пазіцыя рэдакцыі і аўтараў, матэрыялы якіх друкуюцца на старонках “Голасу Радзімы”, не заўсёды супадаюць.

Газета набрана і зварстана ў камп’ютэрным цэнтры рэдакцыі газеты “Вечерний Минск”.
Адрукавана ў друкарні “Беларускі Дом друку”.
Тыраж 6 000 экз.
Індэкс 63854. Зак. 545.
Падпісана да друку 25. 4. 1994 г.